RAPORTUL DE LA IRON MOUNTAIN

ASUPRA POSIBILITĂŢII ŞI DEZIRABILITĂŢII PĂCII

Material introductiv de Leonard C. Lewin

The Dial Press, Inc. 1967, New York

G.A.S. / ianuarie 2009

TRADUCEREA INIŢIALĂ APARŢINE G.A.S.

ACEASTA ESTE O TRADUCERE ÎMBUNĂTĂŢITĂ.

G.A.S. ÎNCURAJEAZĂ ÎMBUNĂTĂŢIREA TRADUCERILOR ULTERIOARE, SUB AUSPICIILE OBLIGATIVITĂŢII MENŢIONĂRII CONTRIBUŢIEI G.A.S. PRIN TRADUCEREA INIŢIALĂ.

G.A.S. ÎNCURAJEAZĂ LIBERA DISTRIBUŢIE A ACESTUI MATERIAL.

G.A.S. ESTE O ENTITATE LIBERĂ, FĂRĂ PERSONALITATE JURIDICĂ ŞI TOTAL INDEPENDENTĂ.

G.A.S. NU ESTE AFILIATĂ NICI UNUI CURENT POLITIC ŞI NICI UNEI MIŞCĂRI CU CARACTER SOCIAL.

G.A.S. ÎNCURAJEAZĂ GÂNDIREA LIBERĂ, SINGURA MODALITATE PRIN CARE GÂNDIREA POATE FI ELIBERATĂ

RAPORTUL DE LA IRON MOUNTAIN

ASUPRA POSIBILITĂȚII ŞI DEZIRABILITĂȚII PĂCII

Material introductiv de Leonard C. Lewin

The Dial Press, Inc. 1967, New York

CUVÂNT ÎNAINTE

„John Doe”, aşa cum îl voi numi în această carte din motive care vor fi clarificate, este un profesor la o mare universitate din Vestul Mijlociu. Domeniul său ține de ştiințele sociale, dar nu îl voi identifica mai exact de atât. Mi-a telefonat într-o seară, iarna trecută; nu mai ținusem legătura de ceva ani. Mi-a spus că se afla în New York pentru câteva zile şi că avea ceva important de discutat cu mine. Nu a vrut să spună ce anume. Ne-am întâlnit să luăm prânzul a doua zi într-un restaurant din centrul oraşului.

Era vizibil tulburat. A vorbit despre lucruri mărunte timp de jumătate de oră, ceea ce nu prea îi stătea în caracter, însă nu l-am presat. Apoi, fără nici o legătură, a menționat disputa dintre un scriitor şi o proeminentă figură politică, dispută care ținuse recent prima pagină a ziarelor. Care e viziunea mea, m-a întrebat el, asupra „liberului acces la informații”? În ce curent m-aş poziționa? Şi altele asemenea. Răspunsurile mele n-au fost tocmai memorabile, însă au părut să-l mulțumească îndeajuns. Apoi, destul de brusc, a început să îmi povestească următoarele:

În 1963, pe la începutul lunii august, mi-a spus el, a găsit pe biroul său un mesaj care îl informa că un anume „Domn Potts” îl sunase din Washington. Când a decis să sune înapoi, un BĂRBAT a răspuns prompt şi l-a informat pe Doe, printre altele, că fusese selectat pentru a servi într-o comisie de „cea mai mare importanță”. Obiectivul acestei comisii avea să fie acela de a determina, cu acuratețe şi realism, natura problemelor pe care le-ar avea de înfruntat Statele Unite când şi dacă ar surveni o stare a „păcii permanente” şi să traseze un program pentru a se putea

rezolva această situaţie neprevăzută. Bărbatul a expus procedurile unice care urmau să guverneze această comisie şi care erau de aşteptat să extindă scopul ei mult mai departe decât orice examinare anterioară a acestor problematici.

Având în vedere faptul că bărbatul a fost destul de vag atât în ce priveşte identitatea sa, cât şi a agenţiei pentru care lucra, capacitatea sa de persuasiune trebuie să fi fost extraordinară. Doe nu a avut îndoieli semnificative în privinţa bunei credinţi a proiectului, dar aceasta poate şi din cauza experienţelor sale anterioare cu secretoşenia excesivă tipică activităţilor cvasi-guvernamentale. În plus, bărbatul de la celălalt capăt al firului a demonstrat cunoştinţe impresionant de complete şi surprinzător de detaliate despre activitatea profesională şi despre viaţa personală a lui Doe. A menţionat, totodată, şi numele celorlalţi prospectivi membri ai comisiei; Doe era familiarizat, după reputaţie, cu cei mai mulţi dintre ei. Doe a fost de acord să preia angajamentul — simţea că, în realitate, nu i se acorda dreptul de a alege — şi să se prezinte sâmbăta următoare la Iron Mountain, New York. A găsit biletul de avion în poştă în dimineaţa următoare.

Tonul conspirativ al convocării sale a fost întărit şi de locul ales pentru întâlnire. Iron Mountain, situat în apropiere de oraşul Hudson, pare ceva desprins din Ian Fleming sau E. Phillips Oppenheim. Este un buncăr nuclear subteran care serveşte sute de corporaţii americane. Cele mai multe îl folosesc drept un seif de urgenţă pentru documentele lor de cea mai mare importanţă. Dar parte dintre corporaţii menţin acolo chiar şi centre de conducere paralele şi în care personal strategic ar putea eventual supravieţui şi continua să lucreze în cazul unui atac. Acest grup din urmă include firme precum Standard Oil din New Jersey, Manufacterers Hanover Trust şi Shell.

Voi lăsa cea mai mare parte a relatării despre operaţiunile Grupului Special de Studiu, aşa cum comisia a fost numită în mod formal, pe seama lui Doe, pentru a o spune cu cuvintele sale („Despre crearea Grupului"). În acest punct e necesar a spune doar că Grupul s-a reunit şi a lucrat în mod regulat timp de doi ani şi jumătate, după care a produs un Raport. Erau acest document şi ce anume să facă cu el, motivele pentru care Doe dorise să vorbească cu mine.

Raportul, mi-a spus el, fusese suprimat — atât de către Grupul Special de Studiu, cât şi de către comisia guvernamentală

INTER-AGENȚII căreia îi fusese remis. După luni de frământare, Doe a decis că nu va mai participa la secretul menținut asupra Raportului. Iar ceea ce dorea de la mine erau sfaturi şi asistență în publicarea acestuia. Mi-a dat propria lui copie să o citesc, cu condiția expresă ca dacă aveam să refuz a mă alătura demersului său, mă obligam totodată să nu divulg nimănui altcuiva nimic din cele aflate.

Am citit Raportul în aceeaşi seară. Voi lăsa la o parte propriile mele reacții la el, exceptând doar pentru a spune că am înțeles pe dată rezistența asociaților lui Doe în privința publicării sale. Ceea ce se întâmplase era că ei fuseseră atât de constanți în determinarea lor de a găsi soluții pentru numeroasele problematici ridicate de tranziția către pace, încât întrebarea originală care le fusese pusă nu prea şi-a mai găsit niciodată răspunsul. În schimb, iată ce au concluzionat:

Pacea durabilă, deşi posibilă în teorie, este cel mai probabil imposibil de obținut; şi chiar dacă ea ar putea fi obținută, este aproape sigur că nu ar fi în interesul unei societăți stabile să o obțină.

Aceasta este esența a ceea ce spun ei. În spatele limbajului lor de înaltă calificare academică stă acest argument general valabil: Războiul îndeplineşte anumite funcții esențiale în menținerea stabilității unei societăți; până când alte modalități de îndeplinire a acestor funcții vor fi dezvoltate, sistemul de Război trebuie menținut - ba chiar optimizat.

Nu e de mirare că Grupul a ales, în Scrisoarea Însoțitoare, să nu îşi justifice munca „cititorului obişnuit, îndeobşte străin de exigențele înaltelor responsabilități de tip politic sau militar”. Raportul era adresat, în mod deliberat, unor responsabili ne-numiți din cea mai înaltă elită guvernamentală; el cerea o considerabilă expertiză politică din partea audienței sale. Aşadar, pentru cititorul de rând, substanța documentului ar putea fi încă şi mai tulburătoare decât concluziile sale. Cititorul obişnuit ar putea fi nepregătit pentru unele dintre premisele sale - cum ar fi, de exemplu, aceea că progresele medicale majore sunt văzute mai degrabă ca obstacole decât ca factori de progres; sau că sărăcia este necesară şi dezirabilă, afirmație contrazisă de luările publice de poziție ale politicienilor; sau că armatele stabile sunt, printre altele, instituții de binefacere aidoma caselor de bătrâni sau spitalelor de boli nervoase.

S-ar putea să i se pară straniu faptul că cea mai probabilă explicație pentru incidentele cu aşa-zisele „farfurii zburătoare" este expediată în mai puțin de o propoziție. S-ar putea să fie mai puțin surprins să afle că scopul principal al programului spațial şi al „controversatelor" rachete antirachetă şi programelor de construire de buncăre civile este acela de a consuma cantități vaste de bani şi nicidecum de a aduce progrese ştiințifice sau de apărare; sau că politicile „militare" de recrutare nu au aproape nimic de-a face cu apărarea. S-ar putea să fie ofensat de idei de tipul represiunii organizate la adresa minorităților şi chiar de reinstalare a sclaviei (şi peste toate, menționate în mod favorabil ca aspecte posibile ale unei lumi a păcii). Este puțin probabil să înghită prea uşor noțiuni precum intensificare deliberată a poluării aerului şi apei (ca parte a unui program menit a face tranziția către pace), chiar şi atunci când motivul pentru a lua în calcul o asemenea posibilitate este argumentat. Cu nimic mai atrăgător, dar nici foarte neliniştitor, este conceptul că o lume fără război va trebui mai degrabă mai devreme decât mai târziu să se îndrepte către procrearea artificială universală. Şi totuşi, puțini cititori nu vor fi cel puțini panicați de câteva rânduri din concluziile Raportului, repetate şi în recomandările formale, şi care sugerează că planificarea pe termen lung — şi „bugetarea" - numărului „optim" de vieți care trebuie distruse anual în război deschis este una dintre prioritățile majore din lista cu recomandări a Grupului pentru acțiune guvernamentală.

Citez aceste câteva exemple în primul rând pentru a avertiza cititorul obişnuit cu privire la ce îl aşteaptă. Oamenii de stat şi strategii, pentru ai căror ochi a fost conceput Raportul, în mod evident, nu au nevoie de asemenea avertismente protective.

Această carte, desigur, este evidența răspunsului meu la propunerea lui Doe. După ce am analizat împreună şi cu mare grijă problemele cu care s-ar putea confrunta editura care ar publica acest Raport, am dus-o la Dial Press. Acolo importanța Raportului a fost recunoscută imediat şi, încă şi mai important, ni s-au dat asigurări ferme că nici un factor extern nu va fi lăsat să interfereze cu publicarea lui.

Este necesar să fie foarte limpede faptul că Doe nu se dezice de substanța Raportului, care s-a constituit pe baza consensului autentic în toate aspectele sale majore. Doe a constituit o minoritate formată din unu — dar numai şi numai în ceea ce privea problema dezvăluirii către public a Raportului. O privire

asupra modului în care Grupul a tratat această problemă poate fi relevantă. Dezbaterea a avut loc la ultima întrunire completă a Grupului înainte ca Raportul să fie scris, la sfârşitul lui martie 1966, şi din nou la Iron Mountain. Două aspecte merită reținute. Primul este acela că Grupul Special de Studiu nu a fost niciodată în mod explicit însărcinat sau pus să jure să păstreze secretul, nici la înființare şi nici după aceea. Iar al doilea este acela că Grupul a operat, totuşi, ca şi cum ar fi fost. Păstrarea secretului a fost pur şi simplu extrasă şi asumată din circumstanțele creării Grupului şi din tonul instrucțiunilor primite. (Mulțumirile Grupului față de ajutorul primit de la „numeroase persoane... care au contribuit atât de mult la munca noastră" sunt destul de echivoce; aceste persoane nu au fost informate cu privire la natura proiectului pentru care resursele lor de informații specifice au fost solicitate.)

Cei care au cerut ca Raportul să rămână secret au motivat prin teama de efectele politice explozive pe care publicarea le-ar fi putut produce. Drept argument au folosit precedentul suprimării mult mai puțin controversatului raport din 1962 al sub-comisiei pentru dezarmare condusă de pe atunci senatorul Humbert Humphrey. (Se pare că membri ai sub-comisiei s-au temut că Raportul lor ar fi putut fi folosit de către propagandiştii comunişti, aşa cum spune senatorul Stuart Symington, „pentru a argumenta teoria marxistă potrivit căreia producția este unicul pilon care asigură succesul capitalismului.") Precauții similare fuseseră luate şi în cazul mai bine-cunoscutului Raport Gaither din 1957, şi chiar şi în cazul aşa-zisului Raport Moynihan din 1965.

Mai mult decât atât, au insistat ei, trebuie făcută o distincție esențială între studiile serioase şi care, în mod normal, sunt clasificate, în afară de cazul în care sau până când cei care fac politica decid să le facă publice şi convenționalele proiecte de tip „vitrină", organizate de obicei pentru a demonstra preocuparea elitei politice pentru a anumită problemă şi pentru a deflecta energia celor care cer acțiune în respectiva privință. (Exemplul folosit, iar asta şi datorită faptului că unii membri ai Grupului făcuseră parte din el, a fost cel al „Conferinței de la Casa Albă" asupra doritei cooperări, dezarmări, etc., şi care fusese pusă în scenă la finalul anului 1965 pentru a înlătura preocuparea publicului față de escaladarea războiului din Vietnam.)

Doe face această distincție, şi recunoaşte probabilitatea unei confuzii la nivelul publicului larg. În acelaşi timp, însă, el este de părere că dacă agenția ar fi dorit să mențină secretul ar fi putut să ceară asta de la bun început. Ar fi putut, la fel de bine, să repartizeze proiectul unuia dintre „think tank"-urile consacrate ale guvernului, care lucrează de obicei sub auspiciile clasificării. Şi-a argumentat dezacordul cu privire la teama de reacția publicului prin aceea că aceasta nu ar putea avea efect asupra măsurilor pe termen lung menite a implementa propunerile Grupului şi a deplâns abdicarea Grupului de la asumarea responsabilității pentru opiniile şi concluziile sale. În ceea ce îl privea, exista dreptul publicului de a şti ceea ce se face în interesul său; povara confirmării urmând să stea pe umerii celor ce aveau să le pună în aplicare.

Dacă relatarea mea pare să îi dreptate lui Doe, în ciuda eşecului său în a-şi convinge colegii, fie. Participarea mea la această carte dovedeşte că nu sunt neutru. În opinia mea, decizia Grupului Special de Studiu de a-şi cenzura propriile descoperiri nu este un semn de timiditate ci de-a dreptul unul de aroganță. Dar refuzul tacit, în ciuda luării la cunoştință a publicării curente, al agențiilor pentru care a fost făcut Raportul de a-l face public ele însele ridică problematica şi mai largă a politicilor publice. Aceste întrebări privesc continua folosire a definițiilor autosuficiente ale „securității" menite doar a evita posibile gafe politice. Este ironic cât de des acest tip de politică se întoarce împotriva practicanților ei.

Mă simt obligat să declar oficial că nu împărtăşesc atitudinile cu privire la război şi pace, viață şi moarte şi supraviețuirea speciei manifestate în Raport. Puțini cititori o vor face. În termeni umani, este un document scandalos. Dar reprezintă totuşi un efort serios de a defini o problematică extrem de vastă. Şi explică, sau pare să explice aspecte ale politicii americane altfel de neînțeles după standardele uzuale ale bunului-simț. Ceea ce am putea gândi despre aceste explicații e cu totul alt aspect, dar eu cred că avem dreptul nu doar de a le cunoaşte, dar şi de a şti cui aparțin ele. Iar când spun „cui" nu mă refer doar la numele autorilor Raportului. Încă şi mai important, avem dreptul de a şti în ce măsură formulările acestora sunt împărtăşite de către factorii de decizie din guvernul nostru. Pe care le acceptă şi pe care le resping? Indiferent cât de răvăşitor ar fi răspunsul, doar dezbaterea exhaustivă şi onestă

oferă posibilitate de a mai spera la rezolvarea problematicilor ridicate de către Grupul Special de Studiu în Raportul lor de la Iron Mountain.

L.C.L., New York, Iunie, 1967

DESPRE CREAREA GRUPULUI

[Relatarea care urmează şi care vorbeşte despre mecanismele Grupului Special de Studiu, reprezintă transcrierea unei serii interviuri înregistrate pe bandă realizate cu John Doe. Transcrierea a fost editată în aşa fel încât să existe o minimă intruziune a întrebărilor şi comentariilor mele, şi din considerente de lungime, iar secvențialitatea a fost editată în interesul continuității ideilor. L.C.L.]

CUM A FOST CREAT GRUPUL?

...Ideea de bază pentru acest tip de studiu exista încă din 1961. A început cu unii dintre oamenii noi aduşi de către administrația Kennedy, cred, cu McNamara, Bundy şi Rusk. Ei erau foarte nerăbdători în legătură cu anumite aspecte... Unul dintre ele era acela că nicicând nu fusese făcut ceva consistent pentru planificarea păcii — o pace de lungă durată, adică, planificată pe termen lung.

Tot ce s-a scris pe această temă [înainte de 1961] era superficial. Nu exista suficientă considerație pentru scopul unui asemenea demers. Evident, motivul acestei atitudini era faptul că idei precum cea păcii reale în lume, a dezarmării generale şi altele asemenea, erau etichetate ca utopice. Sau chiar gândire de drogat. Mentalitate menținută şi acum, şi oarecum de înțeles, dacă e să privim la ceea ce se întâmplă astăzi în lume... Şi ea era reflectată în toate studiile efectuate până atunci. Nu erau realiste...

Ideea Studiului Special, forma exactă pe care avea să o ia, a fost concepută undeva la începutul lui '63... Rezolvarea Crizei Rachetelor din Cuba a fost unul dintre motive, însă factorul esențial care a pus lucrurile în mişcare au fost schimbările masive planificate la nivelul cheltuielilor militare... Uzine care se închideau, relocări, şi aşa mai departe. Chestiuni care nu au fost făcute publice decât mult mai târziu...

[Din câte am înțeles] selecția oamenilor ce urmau să facă parte din Grup a fost un proces de lungă durată. Abia vara au început să fie date primele telefoane...

CINE A FĂCUT SELECȚIA?

Asta nu aş putea spune. Nu am fost implicat în planificarea preliminară. Eu am aflat despre [Grup - n.tr.] atunci când am fost eu însumi sunat. Dar trei dintre membri Grupului au fost acolo de la bun început şi ceea ce noi, restul, ştim despre fazele preliminare, am aflat de la ei. Ştiu sigur că startul a fost dat într-o manieră mai mult decât informală. Nu ştiu ce agenție guvernamentală a aprobat proiectul.

DACĂ AR FI SĂ DAI CU PRESUPUSUL?

În regulă — cred că a fost un comitet ad-hoc, la nivelul guvernului, sau în apropierea acestuia. Nu prea avea cum să fie altfel. Bănuiesc că au delegat munca de organizare — planificare, plătirea facturilor şi altele asemenea — cuiva din Departamentul de Stat sau cel al Apărării din Consiliul Național de Securitate. Unul singur dintre noi era în permanentă legătură cu Washington-ul, şi nu eram eu acela. Dar pot să te asigur că foarte puține, extrem de puține persoane ştiau despre existența noastră... De exemplu, Comisia Ackley. A fost înființată după noi. Dacă citeşti raportul lor — acelaşi refren — reconversie economică, transformarea fabricilor de săbii în fabrici de pluguri... Mă gândesc că te vei întreba dacă măcar Preşedintele ştia despre Grupul nostru. În mod cert, Comisia Ackley habar n-avea.

CHIAR ESTE POSIBIL AŞA CEVA? ADICĂ, NICI MĂCAR PREŞEDINTELE SĂ NU FI ŞTIUT DESPRE COMISIA VOASTRĂ?

Păi, mie nu mi se pare deloc bizar ca un guvern să încerce să confrunte o problemă pe două niveluri diferite. Sau chiar două sau trei agenții [guvernamentale] lucrând pentru un scop comun. Se întâmplă mai tot timpul. Poate că Preşedintele ştia. Şi departe de mine să caut să denigrez Comisia Ackley, dar ea reprezenta exact acea mentalitate îngustă de care noi trebuia să ne ținem cât mai departe...

Trebuie să ții minte — doar ai citit Raportul — că ei doreau ca noi să producem o nouă modalitate de a gândi. Era o chestiune de abordare. Herman Kahn o numeşte „bizantină" - întru totul lipsită de frământări de tip cultural sau religios. Fără

postulări de tip moral. Este genul de gândire pe care Rand şi Institut Hudson şi I.A.A. (Institutul pentru Analize de Apărare) l-au adus în planificarea de război... Ceea ce ne-au cerut, şi cred că am şi făcut, era să tratăm ipoteticul război nuclear în aceiaşi termeni... S-ar putea ca noi să fi mers chiar şi mai departe decât se aşteptau, dar odată ce ai stabilit premisele şi logica e imposibil să mai revii...

Cărțile lui Kahn, de exemplu, sunt prost înțelese, cel puțin de către cititorul neavizat. Ele îi şochează pe oameni. Dar, vezi, ceea ce este esențial în ele nu sunt nici concluziile, nici opiniile sale. Ci metoda. El a contribuit mai mult decât oricine altcineva la familiarizarea publicului cu stilul de gândire militară modernă... Astăzi, un editorialist poate să scrie cu uşurință despre „strategii de contra-atac” sau „intimidare minimă” sau „capacitatea credibilă de a lovi primul”, fără a trebui să se explice cuvânt cu cuvânt. El poate să scrie despre război şi strategie fără să se împotmolească în aspecte ce țin de moralitate...

Altă mare diferență se face la nivelul ariei de acoperire. Raportul vorbeşte de la sine. Nu aş putea afirma că am acoperit fiecare aspect al vieții şi societății în parte, dar nu cred că ne-a scăpat nici unul dintre elementele esențiale...

DE CE A FOST REPARTIZAT PROIECTUL UNEI COMISII EXTERNE? DE CE NU AR FI PUTUT FI EL DEZVOLTAT DE CĂTRE UNA DINTRE AGENȚIILE GUVERNAMENTALE DE RESORT?

Cred că este evident, sau ar trebui să fie. Tipul de gândire care s-a vrut de la noi pur şi simplu nu şi-ar putea găsi locul în operațiunile formale ale unui guvern. Prea multe constrângeri. Asta nu e o problemă de dată recentă. Cum altfel ar fi rezistat în afaceri elemente marginale precum Rand şi Hudson? Orice însărcinare cât de cât sofisticată este aproape întotdeauna repartizată unui grup extern. Iar asta se aplică şi la nivelul Departamentului de Stat şi al operațiunilor sale „gri”, despre care se presupune că sunt neoficiale, dar care, în realitate, sunt cât se poate de oficiale. La fel stau lucrurile şi în cazul C.I.A....

Pentru studiul nostru, chiar şi centrele de studiu private erau prea instituționale... Au făcut toate eforturile pentru a se asigura că gândirea noastră nu va fi restricționată în nici un fel. Tot felul de lucruri mărunte. Felul în care fusesem cooptați în Grup, locurile în care ne întâlneam, tot felul de strategii subtile

menite a ne reaminti asta. De exemplu, până şi numele nostru, Grupul Special de Studiu. Ştii cum e cu denumirile guvernamentale. Cel mai probabil ne-am fi numit „Operațiunea Creanga de Măslin” sau „Proiectul Pacifica”, nu? Dar, nu, nimic de genul ăsta pentru noi — ar fi fost mult prea aluziv, prea sugestiv. Şi nu se luau niciodată minute ale şedințelor noastre — ar fi fost un factor inhibant... Gândul că cineva le-ar citi. Bineînțeles, fiecare dintre noi îşi lua notițe pentru uzul personal. Iar între noi de obicei ne numeam „Băieții de la Iron Mountain” sau „Chestia noastră” sau ce ne mai trecea prin minte...

CE ÎMI POŢI SPUNE DESPRE MEMBRII GRUPULUI?

Voi fi nevoit să mă mențin în generalități... Eram cincisprezece cu totul. Semnificativ este faptul că reprezentam o paletă foarte extinsă de discipline. Şi nu toate de natură academică. Oameni din studiul ştiințelor naturale, ştiințelor sociale, chiar şi studii umaniste. Erau printre noi un avocat şi un om de afaceri. De asemenea, un planificator de război profesionist. La fel de bine, e important să ştii că fiecare dintre membrii comisiei se distinsese până atunci în cel puțin două domenii diferite. Elementul interdisciplinar era implicit...

E adevărat că nu a existat nici o femeie în grup, dar nu cred că asta a avut vreo relevanță... Eram cu toții, bineînțeles, cetățeni americani. Şi cu toții, pot spune, în perfectă stare de sănătate, cel puțin la început... Vezi, primul punct pe ordinea de zi, la prima întâlnire, a fost citirea dosarelor [n.tr. - dosarele fiecăruia dintre membrii Grupului]. Erau foarte detaliate şi priveau nu doar activitatea profesională, dar şi personală. Ele includeau şi trecutul medical. Îmi amintesc un detaliu foarte curios, dacă asta ar putea să însemne ceva. Cei mai mulți dintre noi, şi aici e vorba şi despre mine, aveam un trecut medical caracterizat de concentrații mare de acid uric în sânge... Nici unul dintre noi nu mai avusese parte de o asemenea experiență, de o prezentare publică a acreditărilor sau a trecuturilor medicale. A fost extrem de neplăcut...

Dar era ceva deliberat. Motivul era acela de a accentua ideea că trebuia CU TOŢII să participăm la crearea propriei noastre proceduri de lucru, fără reguli dinafară. Iar asta includea şi posibilitatea judecării subiective ale calificărilor fiecăruia şi astfel de falsifica demersul nostru comun. Nu cred totuşi că această experiență a afectat în mod direct munca noastră, dar a impus un

punct de vedere absolut necesar... Că nu trebuia să ignorăm acei factori care ar fi putut să ne afecteze obiectivitatea.

[În acest punct l-am convins pe Doe că o scurtă descriere a ocupațiilor fiecăruia dintre membrii Grupului ar veni în ajutorul cititorilor Raportului. Lista care urmează a fost pusă pe hârtie. (Ar fi mai apropiat de realitate să spun că a fost negociată)/ Provocarea a fost aceea de a da cât mai multe informații relevante fără a viola angajamentul lui Doe de a proteja anonimitatea colegilor săi. S-a dovedit a fi foarte dificil, în special în cazul acelor membri care sunt figuri publice importante. Din acest motiv, ariile secundare de expertiză au fost în cele mai multe cazuri suprimate.

„Numele" au fost desemnate, alfabetic, de către Doe, pentru referință şi nu se aseamănă în nici un fel cu numele reale. „Able" era contactul Grupului cu Washington-ul. El a fost acela care a şi adus şi a lecturat dosarele şi care adesea juca rolul preşedintelui de comisie. El, „Baker" şi „Cox" erau cei trei care fuseseră implicați în pregătirile preliminare. Nu există nici o altă semnificație, alta decât ordinea pe listă.

„Arthur Able" este un istoric şi un teoretician politic care a lucrat în administrația guvernamentală.

„Bernard Baker" este profesor de drept internațional şi consultant pentru operațiuni guvernamentale.

„Charles Cox" este economist, critic social şi autor de biografii.

„John Doe."

„Edward Ellis" este un sociolog adesea implicat în afaceri publice.

„Frank Fox" este un antropolog cultural.

„George Green" este psiholog, educator şi autor de metode de testare a personalului.

„Harold Hill" este un psihiatru care a condus studii aprofundate despre relația dintre comportamentul individual şi comportamentul de grup.

„John Jones" - este erudit şi critic literar.

„Martin Miller" - este un chimist a cărui muncă a primit recunoaştere internațională la cel mai înalt nivel.

„Paul Peters” este un biochimist care a făcut descoperiri remarcabile cu privire la sistemul reproductiv.

„Richard Roe” este un matematician care colaborează cu un institut independent de cercetare de pe Coasta de Vest.

„Samuel Smith” este un astronom, fizician şi teoretician în comunicare.

„Thomas Taylor” este un analist de sistem şi planificator de război care a scris extensiv despre război, pace şi relaţii internaţionale.

„William White” este un industriaş care a contractat numeroase însărcinări guvernamentale speciale.]

CUM OPERA GRUPUL? VREAU SĂ ZIC, UNDE ŞI CÂND VĂ ÎNTÂLNEAŢI, ŞI ALTELE DE ACEST GEN?

Ne întâlneam în medie cam o dată pe lună. De obicei în weekend-uri şi de obicei, pentru câte două zile. Am avut şi câteva sesiuni de dezbateri mai lungi, dar şi una care a durat doar patru ore. ...Ne întâlneam în diferite locuri din ţară, întotdeauna obligatoriu altul, cu excepţia primei şi ultimei întâlniri, care s-au desfăşurat la Iron Mountain. Era ca un fel de seminar ambulant... Uneori la hoteluri, alteori în diverse universităţi. De două ori ne-am reunit în tabere de vară, iar o dată la o proprietate privată din Virginia. Foloseam un loc destinat întâlnirilor de afaceri din Pittsburgh şi încă unul din Poughkeepsie, [New York]. ...Nu ne-am reunit niciodată în Washington sau pe vreo proprietate guvernamentală. ...Able era cel care, cu două întâlniri înainte, anunţa locurile şi orele de întâlnire. Nu s-a întâmplat niciodată ca acestea să fie schimbate...

Nu ne-am împărţit în sub-comitete sau nimic altceva atât de formal. Dar fiecare din noi avea însărcinări individuale între întâlniri. Mare parte din acestea însemna colectarea de informaţii de la alte persoane... Cred că fiecare dintre toţi cincisprezece putea contacta pe absolut oricine altcineva din mediul academic şi am folosit acest avantaj... Ni se plătea o diurnă modestă. În acte aceste sume figurau drept „cheltuieli”. Ni s-a spus în mod expres să nu raportăm aceste sume în declaraţiile noastre fiscale... Cecurile erau încasate dintr-un cont special al lui Able de la o bancă din New York. El le semna... Nu ştiu care a fost costul total al studiului. În ceea ce priveşte plata noastră şi costurile de călătorie, nu cred să fi fost un total mai mare de şase

cifre. Dar costurile majore trebuie să fi mers înspre timpul de computer şi nu am nici cea mai vagă idee care este costul pentru aşa ceva...

SPUI CĂ NU POŢI APRECIA ÎN CE MĂSURĂ MUNCA VOASTRĂ A FOST AFECTATĂ DE PĂRTINIRI PROFESIONALE? DAR DE PĂRTINIRI POLITICE SAU FOLOSOFICE? ESTE OARE POSIBIL SĂ TE CONFRUNŢI CU ÎNTREBĂRI LEGATE DE RĂZBOI ŞI PACE FĂRĂ A REFLECTA VALORI PERSONALE?

Da, este posibil. Îți înțeleg scepticismul. Dar dacă ai fi participat la oricare dintre întâlnirile noastre, ți-ar fi fost extrem de greu să identifici care erau liberalii şi care conservatorii, sau cine erau şoimii şi care erau porumbeii. Obiectivitatea EXISTĂ şi cred că noi am avut-o... Nu pretind că nimeni nu a avut nici o reacție de tip emoțional cu privire la ceea ce făceam. Toți am avut, într-o anumită măsură. De fapt, doi dintre membrii au suferit atacuri de inimă după ce am terminat, şi sunt primul care e gata să admită că, cel mai probabil, nu e vorba de o coincidență.

AI SPUS CĂ V-AŢI CREAT PROPRIILE REGULI DE FUNCŢIONARE. CARE ERAU ACESTE REGULI?

Cele mai importante erau informalitatea şi unanimitatea. Prin informalitate înțeleg că discuțiile noastre aveau un caracter deschis. Mergeam cu raționamentul cât de departe considera necesar oricare dintre noi. De exemplu, am petrecut multă vreme discutând despre relația dintre politicile militare de recrutare şi angajările industriale. Înainte să finalizăm cu subiectul ăsta, trecusem deja prin istoria codului penal din lumea vestică şi un număr foarte mare de studii psihiatrice comparate [ale încorporaților sau voluntarilor]. Ne uitasem peste modalitatea de organizare a imperiului Inca. Am determinat efectul automatizării asupra societăților subdezvoltate... Totul era relevant...

Prin unanimitate nu vreau să spun că votam, aşa cum face un juriu. Ceea ce vreau să spun este că insistam pe fiecare subiect până în punctul în care atingeam ceea ce quacker-ii numesc „sensul întâlnirii”. Asta consuma foarte mult timp. Dar pe termen lung a salvat foarte mult timp. Într-un final ajungeam cu toții pe aceeaşi lungime de undă, dacă pot spune aşa...

Bineînțeles, au existat şi diferende, unele chiar majore, în special la început... De exemplu, în Secțiunea 1 ai putea crede că nu am făcut altceva decât să ne clarificăm instrucțiunile. Nu e

deloc aşa; a luat foarte mult timp până să ne punem de acord cu toții asupra unei interpretări stricte... Roe şi Taylor au cea mai mare parte din merit pentru asta... Există multe lucruri în Raport care acum par de nivelul evidenței, dar care nu păreau deloc aşa la început. De exemplu, relația războiului cu sistemele sociale. Premisa originală a fost cea convențională, a lui Clausewits. ...Că războiul este „un instrument” al valorilor politice extinse. La început, Able a fost singurul care a adus obiecții asupra acestei ipoteze. Fox a numit postura lui Able „perversă”. Şi totuşi, Fox a fost acela care a sfârşit prin a furniza toate datele care ne-au condus înspre a fi cu toții de acord cu poziția lui Able. Şi menționez asta deoarece cred că este un exemplu foarte edificator în privința felului în care lucram. Un triumf al metodei asupra stereotipiilor... Desigur, nu am de gând să dau detalii despre cine-ce poziție a adoptat sau când. Dar voi spune, pentru a da creditul celor care-l merită, că doar Roe, Able, Hill şi Taylor au fost capabili, la început, să vadă drumul pe care ne ducea metoda noastră.

DAR AȚI AJUNS ÎNTOTDEAUNA LA CONSENS?

Da. Este un raport unanim... Nu vreau să se înțeleagă din asta că şedințele noastre au fost întotdeauna armonioase. Dimpotrivă, unele au fost chiar foarte dure. În ultimele şase luni au fost o mulțime de discuții mai mult decât pedante pe detalii... Fusesem sub presiune de foarte mult timp, lucrasem împreună poate ceva prea multă vreme. Era natural... să începem să ne călcăm pe nervi unii pe ceilalți. O vreme, Able şi Taylor nu şi-au mai vorbit. Miller a amenințat că se retrage. Dar toate astea au trecut. Nu existau diferende semnificative...

CUM A FOST SCRIS RAPORTUL? CINE L-A SCRIS?

Fiecare din noi a avut câte o contribuție la primul draft. Jonas şi Able au construit astfel prima variantă, pe care au trimis-o prin poştă pentru revizuire înainte să se apuce de forma finală... Singurele probleme au fost forma pe care trebuia să o îmbrace [n. tr. - raportul] şi cui urma să îi fie adresat. Şi, desigur, problema dezvăluirii publice... [Comentariile lui Doe despre acest aspect sunt rezumate în introducere.]

AI MENȚIONAT UN MANUAL DE „JOCURI DE PACE”. CE SUNT JOCURILE DE PACE?

Voiam să spun ceva şi despre asta. Raportul abia le menționează. „Jocurile de pace” sunt o metodă pe care am

dezvoltat-o pe parcursul studiului. Este o tehnică de prognozare, un sistem informatic. Eu sunt foarte entuziasmat în privința asta. Chiar şi dacă nu se va face nimic în privința recomandărilor noastre — ceva foarte posibil — asta e ceva ce nu poate fi ignorat. Va revoluționa studiul problematicilor sociale. E un produs secundar al studiului. Aveam nevoie de o procedură rapidă şi precisă care să aprecieze efectele unui fenomen social disparat asupra altor fenomene sociale. Şi am reuşit să îl obținem. Se află într-o fază primitivă, dar funcționează.

CUM SE JOACĂ „JOCURILE DE PACE”? SEAMĂNĂ CU JOCURILE DE RĂZBOI CONCEPUTE DE RAND?

Jocurile de pace nu se „joacă”, precum Monopoly sau şahul, aşa cum nici pentru jocurile de război nu se folosesc soldăței de jucărie. Foloseşti computere. Este un sistem de programare. Un limbaj informatic, precum Fortran sau Algol, sau Jovial... Însă, avantajul său constă în capacitatea sa superioară de a inter-relaționa date care nu par să aibă puncte comune de referință... O simplă analogie ar putea crea o impresie greşită. Dar aş putea să îți dau câteva exemple. Dacă, să zicem ți-aş cere să estimezi efectul pe care l-ar avea aterizarea pe lună a unui astronaut american asupra alegerilor din, hai să zicem, Suedia. Sau ce efect ar avea o schimbare a legilor de încorporare — o schimbare specifică — asupra valorii pieței imobiliare din centrul Manhattan-ului? Sau al schimbării condițiilor de intrare la colegiu în Statele Unite asupra industriei navale britanice?

Probabil ai spune, o dată, că nu am avea despre ce efect să discutăm şi, în al doilea rând, că oricum ar fi imposibil să estimăm. Dar ai greşi în ambele instanțe. În fiecare caz ar exista un efect, iar jocurile de pace ți-ar putea spune care ar fi acela, cantitativ. Nu am compus aceste exemple acum. Sunt unele folosite în dezvoltarea metodei... În esență, este vorba de un foarte sofisticat, ultra-rapid sistem de tip „trial-and-error” capabil să determine algoritmi valizi. Ca oricare altă metodă sofisticată de rezolvare de probleme cu ajutorul computerului...

Multe dintre aceste „jocuri” de acest tip sunt supra-estimate şi nu reprezintă nimic altceva decât simple exerciții conversaționale. Sunt chiar jocuri şi nimic mai mult. Tocmai am aflat despre unul dintre acestea din Revista Societății Canadiene de Computere, numit „Jocurile de Pace Vietnam”. Sunt folosite tehnici de simulare, însă premisele de programare sunt pur speculative... Ideea unui astfel de sistem de rezolvare a

problemelor nu s-a născut odată cu Grupul de Studiu. A.P.C.A. (Agenția de Proiecte de Cercetare Avansată a D.A., Departamentul de Apărare) lucrează şi ea la aşa ceva. La fel, şi General Electric în California. Mai sunt şi alții... Noi am avut succes nu pentru că am fi ştiut mai multe despre programare decât ei, pentru că nu ştim, ci datorită faptului că am învățat cum să formulăm problemele cu acuratețe. Cum zice vorba: întotdeauna vei găsi răspunsul dacă ştii întrebarea corectă....

PRESUPUNÂND CĂ NU AŢI FI DEZVOLTAT ACEASTĂ METODĂ, AŢI FI AJUNS OARE LA ACELEAŞI CONCLUZII ÎN RAPORT?

Cu siguranță. Doar că ar fi consumat semnificativ mai mult timp. Dar, te rog, nu interpreta greşit entuziasmul meu [cu privire la jocurile de pace]. Cu tot respectul cuvenit la adresa efectelor produse de tehnicile de calcul computerizate asupra gândirii moderne, judecățile de bază trebuie totuşi elaborate de către ființele umane. Tehnica jocurilor de pace nu este responsabilă pentru concluziile Raportului. Noi suntem.

DECLARAŢIA LUI „JOHN DOE”

Contrar deciziei Grupului Special de Studiu, al cărui membru am fost, am făcut toate aranjamentele necesare dezvăluirii publice a Raportului nostru. Mulțumirile mele se îndreaptă către Dl. Leonard C. Lewin pentru neprețuita sa asistență în a face posibilă această intreprindere şi către The Dial Press care a acceptat provocarea publicării. Responsabilitatea pentru acest pas, totuşi, îmi aparține în totalitate.

Îmi este foarte clar că acțiunea mea va fi primită ca o încălcare a încrederii de către unii dintre foştii colegi. Dar, în opinia mea, responsabilitatea mea față de societatea căreia îi aparțin primează în fața oricăror angajamente personale a cinsprezece indivizi separați. Având în vedere că Raportul nostru poate fi evaluat pe propriile sale merite, nu consider necesară dezvăluirea identității acestora pentru atingerea scopului meu. Totuşi, aş renunța bucuros la propria mea anonimitate, dacă ar fi posibil să fac asta fără a o compromite în acelaşi timp pe a lor,

pentru a putea apăra public munca noastră, când şi dacă ei m-ar elibera de această legătură personală.

Dar asta este o chestiune secundară. Ceea ce este necesar acum, şi necesar în modul cel mai vital, sunt discutarea şi dezbaterea lărgite şi publice a elementelor de război şi a problematicilor păcii. Sper că publicarea acestui Raport va servi la inițierea acestora.

RAPORTUL GRUPULUI SPECIAL DE STUDIU

SCRISOARE DE ÎNSOȚIRE

Către inițiatorul acestui Grup:

Ataşat se află Raportul Grupului Special de Studiu format de Dv. în luna august, 1963, cu scopul

1) de a studia problematicile ridicate de posibilitatea neprevăzută a tranziției la o stare generalizată a păcii şi,

2) de a recomanda proceduri pentru a putea menține sub control această (posibilitate. În ajutorul cititorilor fără expertiză tehnică, am ales să înaintăm datele noastre statistice, totalizând 604 probe - separat, şi la fel am procedat şi în cazul manualului preliminar pentru metoda „jocurilor de pace” dezvoltată pe parcursul studiului nostru.

Am rezolvat sarcina primită la nivelul maxim al capacităților noastre, în limita timpului şi resurselor care ne-au fost puse la dispoziție. Concluziile cercetării noastre şi recomandările pe care le-am făcut sunt unanime; aceia dintre noi care au opinii separate în chestiuni secundare ale cercetării propuse, nu considerăm aceste diferende suficient de însemnate pentru înaintarea unui raport minoritar. Sperăm în mod sincer că rezultatele deliberărilor noastre vor fi utile guvernului nostru în eforturile sale de a asigura un sprijin conducerii națiunii în rezolvarea problemelor complexe şi exhaustive pe care le-am examinat şi că recomandările noastre privind parcursul de urmat la nivel prezidențial vor fi adoptate.

Din pricina circumstanțelor neobişnuite în care acest Grup a fost format, şi având în vedere natura descoperirilor făcute, nu recomandăm să se permită publicarea acestui Raport. Credem ferm că o asemenea întreprindere nu ar fi în interesul publicului

larg. Avantajele incerte ale dezbaterii publice a concluziilor şi recomandărilor noastre sunt, în opinia noastră, depăşite net în greutate de pericolul clar şi predictibil al unei crize de neîncredere publică pe care publicarea prematură a acestui Raport ar fi de aşteptat să o provoace. Probabilitatea ca cititorul neavizat, care nu este expus exigențelor înaltelor responsabilități politice sau militare să răstălmăcească scopul proiectului şi intenția participanților pare mai mult decât evidentă. Solicităm ca circulația acestui document să fie restrânsă doar la nivelul celor ale căror responsabilități necesită a fi informați asupra conținutului său.

Regretăm sincer că necesitatea anonimității, o premisă a urmăririi nestânjenite a obiectivelor Grupului nostru, împiedică exprimarea adecvată a gratitudinii noastre față de numeroasele persoane din guvern şi din afara lui care au contribuit în mod esențial la munca noastră.

DIN PARTEA GRUPULUI SPECIAL DE STUDIU

[semnătura reținută de la publicare]

30 septembrie 1966

INTRODUCERE

Raportul care urmează rezumă rezultatele obținute pe parcursul a doi ani şi jumătate în cadrul unui studiu asupra problematicilor ce ar putea surveni în cazul unei transformări generale a societății americane înspre o stare din care ar lipsi cea mai critică dintre caracteristicile sale: capacitatea şi promptitudinea de a iniția un război atunci când liderii săi politici consideră că este necesar sau dezirabil.

Munca noastră a fost fondată pe convingerea că o formă a păcii generalizate ar putea fi în curând negociabilă. Admiterea de facto a Chinei comuniste în cadrul Națiunilor Unite pare acum o chestiune care se va produce cel mai târziu în următorii câțiva ani. A devenit tot mai limpede că conflictele Statelor Unite cu China şi Uniunea Sovietică sunt pasibile de o soluționare politică, în ciuda contraindicațiilor superficiale induse de prezentul conflict din Vietnam, de amenințarea unui atac asupra Chinei sau de necesara voce ostilă a declarațiilor zilnice de politică externă. Este, de asemenea, evident că diferende care implică alte

națiuni vor putea fi soluționate rapid de către cele trei mari puteri atunci când ele vor ajunge la o pace stabilă între ele. Nu este necesară pentru scopul cercetării noastre prezumpția că o asemenea stare generalizată va exista — şi nici nu aducem acest argument — doar că este posibilă.

În mod cert, nu este o exagerare presupunerea că o stare generalizată de pace ar duce la schimbări nemaiîntâlnite şi revoluționare în structura socială a națiunilor lumii. Impactul economic al dezarmării, ca să punctăm doar cea mai importantă dintre consecințele păcii, ar revizui întregul sistem mondial de producție şi distribuție într-atât de mult încât ar face ca schimbările din ultimii cincizeci de ani să pară nesemnificative. Schimbările de natură politică, sociologică, culturală şi ecologică ar fi la fel de vaste. Ceea ce a motivat cercetarea noastră asupra acestor probabilități a fost sentimentul tot mai acut resimțit de către oamenii preocupați din interiorul şi din afara guvernului că lumea este complet nepregătită pentru a putea face față cerințelor unei asemenea situații.

Planul originar, atunci când studiul nostru a fost inițiat, a fost acela de a cerceta aceste două întrebări majore şi componentele lor: Ce se poate aştepta în cazul în care pacea survine? Ce ar trebui să fim pregătiți să facem? Dar pe măsură ce investigația noastră avansa, a devenit destul de limpede că anumite alte întrebări cereau să fie luate în calcul. Care sunt, de exemplu, funcțiile reale ale războiului în societatea modernă, în afară de cea evidentă de apărare şi promovare a „interesului național” al națiunilor? În absența războiului, ce alte instituții există sau ar putea fi create pentru a îndeplini aceste funcții? Acceptând că ideea unei reglări „paşnice” a disputelor a început să îşi facă loc în relațiile internaționale ale zilei de astăzi, este totuşi abolirea războiului, la scară largă, cu adevărat posibilă? Dacă da, este oare asta ceva de dorit, în termeni de stabilitate socială? Iar dacă nu, ce anume am putea face pentru a îmbunătăți operațiunile sociale ale sistemului nostru în acord cu promptitudinea sa pentru război?

Cuvântul „pace”, aşa cum l-am folosit în paginile care urmează, descrie o stare permanentă, sau cvasi-permanentă, întru totul eliberată de exercițiul național sau de contemplarea oricărei forme de violență socială organizată sau amenințare cu violența, numită, în general, război. Termenul are ca premisă dezarmarea totală şi generală. Nu este folosit pentru a descrie mai

familiarele „război rece”, „pace înarmată” sau alte amânări temporare, scurte sau de durată, ale conflictului armat. Şi nici nu este folosit ca un sinonim pentru rezolvarea politică a diferendelor internaționale. Magnitudinea modalităților moderne de distrugere în masă şi viteza comunicațiilor moderne necesită definiția lipsită de nuanțe redată mai sus; doar cu o generație în urmă, o asemenea descriere absolută ar fi părut mai degrabă utopică decât pragmatică. Astăzi, orice modificare a acestei definiții ar face-o aproape inutilă pentru scopul nostru. După acelaşi standard, am folosit cuvântul „război” în aşa fel încât acesta să descrie şi războiul convențional („fierbinte”), şi starea generală de pregătire sau promptitudine de a face război, dar şi „sistemul de război” general. Sensurile sunt clarificate contextual.

Prima secțiune a Raportului nostru se ocupă cu scopul său şi cu premisele pe care studiul a fost fondat. A doua ia în considerare efectele dezarmării asupra economiei, subiectul celor mai multe studii despre pace până în ziua de astăzi. Secțiunea a treia investighează aşa-zisele „scenarii de dezarmare” care au fost propuse. Secțiunile a patra, a cincea şi a şasea examinează funcțiile non-militare ale războiului şi problemele pe care le ridică acestea în calea unui drum viabil către pace; aici vor fi găsite câteva indicii despre adevărata dimensiune a problemei, aşa cum nu a mai fost abordată în nici un alt studiu. În secțiunea a şaptea facem rezumatul descoperirilor noastre, iar în a opta înaintăm recomandările noastre cu privire la care credem noi că ar trebui să fie parcursul practic şi necesar de urmat.

SECŢIUNEA 1 - SCOPUL STUDIULUI

Atunci când Grupul Special de Studiu a fost organizat în august, 1963, membrii ei au fost instruiți să îşi conducă deliberările în conformitate cu trei criterii principale. Pe scurt, acestea ar fi: 1) obiectivitate de tip militar; 2) evitarea presupunerilor bazate pe valori preconcepute; 3) includerea tuturor ariilor de date şi teoretice relevante.

Aceste cerințe nu sunt sunt nici pe departe atât de evidente pe cât ar putea părea la prima vedere şi credem că este necesar să arătăm cât se poate de limpede cum aveau ele să ne inspire în munca noastră. Pentru că ele exprimă succint limitările anterioarelor „studii asupra păcii” şi sugerează natura lipsei de satisfacție a factorilor guvernamentali sau publici în privința

acestor eforturi anterioare. Departe de noi să încercăm a minimaliza semnificația muncii predecesorilor noştri ori de a desconsidera calitatea contribuțiilor lor. Ceea ce noi am încercat să facem, şi credem că am reuşit să facem, a fost să extindem sfera cercetărilor lor. Sperăm că concluziile noastre vor servi în schimb ca un punct de pornire pentru examinări încă şi mai detaliate şi lărgite ale fiecărui aspect al problematicii tranziției către pace şi ale întrebărilor al căror răspuns trebuie găsit înainte de a se permite începerea unei asemenea tranziții.

A spune că obiectivitatea este mai degrabă o intenție exprimată decât o atitudine obținută este un truism, însă intenția — conştientă, lipsită de ambiguitate şi în mod constant auto-critică - este o precondiție esențială pentru obținerea obiectivității. Credem, de aceea, că nu întâmplător ni s-a cerut să folosim un model de tipul „evenimentului militar" pentru studiul nostru şi suntem în mare măsură îndatorați agențiilor civile de planificare a războiului pentru munca lor de pionierat în examinarea obiectivă a aspectelor unui eventual război nuclear. Nu există un asemenea precedent în studiile despre pace. Până şi utilitatea celor mai elaborate şi mai atent motivate programe de conversie economică spre pace a fost viciată de zelul iluziv de a demonstra că pacea nu este doar posibilă, dar şi ieftină şi uşor de obținut. Unul dintre aceste studii este suprasaturat cu referințe despre rolul critic al „optimismului dinamic" în dezvoltarea economică şi merge încă şi mai departe şi înaintează, drept dovadă, afirmația că „ar fi greu de imaginat ca poporul american să nu răspundă mai mult decât pozitiv la un program precaut şi realizat de comun acord, menit a servi drept normă internațională a legii şi ordinii", etc. Un alt argument reluat adesea este acela că dezarmarea ar determina o subminare minoră a economiei, având în vedere că ar trebui să fie doar parțială; ne vom ocupa de această abordare mai târziu. Şi totuşi, adevărata obiectivitate în studiile despre război este adesea criticată ca fiind inumană. Aşa cum Herman Kahn, autorul unora dintre studiile strategice cele mai cunoscute publicului larg, a formulat: „Criticii au obiectat adesea la adresa raționalității de gheață a Institutului Hudson, a Corporației Rand şi altor asemenea organizații. Întotdeauna există tentația de a întreba înapoi: „Ați prefera oare o eroare caldă, umană? V-ați simți mai bine cu o greşeală drăguță, emoțională?" Şi, aşa cum a subliniat şi Secretarul Apărării, Robert S. McNamara, cu referire la posibilitatea războiului nuclear, „Unora le este frică până să şi privească peste marginea

prăpastiei. Dar într-un război termo-nuclear nu ne putem permite nici o formă de acrofobie politică.” Ar trebui să fie evident că asta se aplică în mod egal şi perspectivei opuse, dar până acum nu a privit nimeni altfel decât foarte timid peste malul abrupt al păcii.

Intenția de a evita judecățile de valoare bazate pe preconcepții produce, dacă nu altceva, încă şi mai multă auto-iluzionare. Nu pretindem a fi imuni, ca indivizi, de la acest tip de părtinire, însă ne-am străduit în mod conştient şi continuu să cercetăm problematica păcii fără, de exemplu, a considera că starea de pace este implicit „bună” sau „rea”. Nu a fost uşor, însă a fost obligatoriu; din ceea ce ştim, aşa ceva nu s-a făcut până acum. Studiile anterioare au luat dezirabilitatea păcii, importanța vieții umane, superioritatea instituțiilor democratice, binele mai „mare” pentru cât mai mulți, „demnitatea” individului, dezirabilitatea sănătății maxime şi a longevității, şi alte asemenea premise iluzorii drept valori axiomatice în justificarea cercetării aspectelor păcii. Noi nu am descoperit valabilitatea axiomatică a acestor premise. Am încercat să aplicăm gândirii noastre standardele fizicii, ale căror principală caracteristică nu este cuantificarea, aşa cum se crede în mod obişnuit, cât faptul că, în cuvintele lui Whitehead: „...ignoră toate judecățile de valoare; de exemplu, toate judecățile estetice sau morale”. Şi , totuşi, este evident că orice investigație serioasă a unei problematici, oricât de „pură” ar fi această investigare, trebuie să se supună unui standard normativ. În acest caz, el a fost pur şi simplu supraviețuirea societății umane în general, al societății americane în particular şi, ca un corolar la supraviețuire, stabilitatea acestor societăți.

Este interesant, credem noi, de notat că cei mai lucizi planificatori ai strategiei nucleare recunosc la rândul lor că stabilitatea unei societăți este una dintre valorile de bază şi care nu poate fi nicidecum evitată. Secretarul de Stat McNamara a apărat nevoia de superioritate nucleară americană argumentând că aceasta „face posibilă o strategie menită a păstra esența societății noastre în cazul în care s-ar ajunge la război”. Un fost membru al personalului de planificare a strategiei din Departamentul de Stat merge încă şi mai departe de atât. „Un şi mai precis cuvânt pentru pace, în termenii unei lumi posibile, este stabilitate... Astăzi, marile armuri nucleare sunt elementele esențiale ale stabilității existente. Scopul nostru prezent trebuie să fie acela de a continua să învățăm cum să trăim cu ele”. Noi,

desigur, nu putem pune un semn de egalitate între pace şi stabilitate, însă acceptăm că este unul dintre obiectivele comune asumate atât de pace, cât şi de război.

Al treilea criteriu asumat ne-a îndepărtat încă şi mai mult de studiile despre pace efectuate până în prezent. Este evident chiar şi pentru nespecialişti că modelele economice ale unei lumi fără război vor fi diferite în mod radical față de cele pe care le practicăm astăzi şi este la fel de evident că relațiile politice dintre națiuni nu vor mai fi cele pe care ne-am obişnuit să le percepem drept implicite, uneori descrise drept o versiune globală a unui sistem opus legii noastre interne. Dar implicațiile sociale ale păcii transcend presupusele efecte asupra economiei şi relațiilor internaționale. Aşa cum vom arăta, relevanța păcii şi războiului asupra organizării politice interne a societăților, asupra relațiilor sociologice dintre membrii acestora, asupra motivațiilor psihologice, asupra procedurilor ecologice şi asupra valorilor culturale este tot atât de profundă. Încă şi mai mult, ea devine critică în testarea consecințelor unei tranziții către pace şi în determinarea fezabilității unei tranziții, dacă ea este să se producă vreodată.

Nu surprinde faptul că aceşti factori mai puțin evidenți au fost în general ignorați în cercetarea asupra păcii. Nu şi-au găsit locul în analiza sistematică. Au fost greu, poate chiar imposibil de măsurat cu un grad de certitudine care să poată genera un estimat credibil şi util al efectelor lor. Sunt factori „intangibili”, însă doar în sensul în care sunt şi conceptele abstracte ale matematicii în comparație cu cele care pot fi cuantificate. Factorii economici, pe de altă parte, sunt măsurabili, măcar la nivel superficial; iar relațiile internaționale pot fi verbalizate, ca şi dreptul, în secvențe logice. Nu pretindem că am descoperit un model infailibil de măsurare a acestor factori aparte, sau de a le fi atribuit valori precise în ecuația tranziției. Dar credem că am ținut cont de relativa lor importanță până în punctul în care i-am eliminat din lista „intangibililor”, adică de la statutul de factori dubioşi din punct de vedere ştiințific şi astfel, secundari, şi i-am întrodus în planul obiectivității. Rezultatul, credem noi, asigură un context de realism pentru dezbaterea aspectelor legate de posibila tranziție către pace care a lipsit până acum.

Aceasta nu înseamnă că noi am crede că am găsit răspunsurile pe care le căutam. Credem însă că accentul pus de

noi pe lărgirea ariei de lucru, cel puțin a făcut posibilă începerea înțelegerii întrebărilor.

SECȚIUNEA 2 - DEZARMAREA ŞI ECONOMIA

În această secțiune vom examina pe scurt unele dintre trăsăturile studiilor publicate care se preocupă cu diverse aspecte ale impactului aşteptat să îl producă dezarmarea asupra economiei americane. Fie că dezarmarea este considerată un produs al păcii sau o pre-condiție, efectul ei asupra economiei naționale va fi în ambele cazuri una dintre consecințele care vor fi resimțite imediat. Calitatea de cvasi-determinabilitate a fenomenelor economice a dat naştere la speculații detaliate în acest domeniu mai mult decât în oricare altul.

Există un acord general în privința problemelor economice majore pe care dezarmarea le-ar putea produce. O scurtă trecere în revistă a acestor probleme, în locul unei critici detaliate al semnificației lor din punct de vedere comparativ, este suficientă pentru scopurile acestui Raport.

Primul factor este cel al mărimii. „Industria mondială de război", aşa cum a numit-o un autor competent, reprezintă aproximativ o zecime din producția economiei mondiale. Deşi această cifră fluctuează, din cauze ele însele determinate de variații locale, tendința este aceea de menținere în jurul acestei valori. Statele Unite, în postura de cea mai bogată națiune a lumii, nu doar constituie procentul cel mai mare din aceste cheltuieli mondiale, în prezent în creştere către 60 de miliarde de dolari anual [cheltuieli ale Statelor Unite - n.tr.], dar, totodată, „...a dedicat un mai mare procentaj [sublinierea noastră] din produsul său intern brut sistemului militar decât oricare altă națiune din lumea liberă. Iar asta era valabil încă şi înainte de cheltuielile noastre din Asia de Sud-Est". Planurile de reconversie care minimalizează magnitudinea economică a a problemei fac asta doar propunând, indiferent cât de convingător, menținerea unui substanțial buget militar rezidual sub diverse clasificări eufemistice.

Conversia cheltuielilor militare în alte scopuri atrage după sine alte dificultăți. Cea mai serioasă apare din gradul rigid de specializare care caracterizează producția modernă de război, cel mai bine exemplificată de tehnologiile nucleare şi de rachete. Acestea nu au constituit o problemă fundamentală după cel de-al

doilea război mondial, aşa cum nu a fost nici cazul cererii consumatorului de pe piața liberă de articole „convenționale” de consum — acele bunuri şi servicii pe care consumatorii fuseseră deja condiționați să le ceară. Astăzi, din punct de vedere calitativ, situația este diferită în ambele aspecte.

Această inflexibilitate este geografică şi ocupațională, şi la fel de bine industrială, fapt care i-a determinat pe cei mai mulți dintre analiştii impactului economic al dezarmării să-şi îndrepte atenția către planurilor etapizate de relocare a personalului din industria militară şi injecțiilor de capital şi, totodată, asupra propunerilor de dezvoltare de noi tipare de consum. Fisura majoră comună tuturor planurilor de acest gen face parte din regnul celor numite în ştiințele naturii „eroare macroscopică”. Se presupune în mod implicit că un plan național complet de reconversie diferă de un program local de închidere a unei „facilități de apărare” doar prin anvergură. Noi nu găsim nici un motiv pentru a crede că aşa stau lucrurile, nici că o lărgire a unor asemenea programe locale, indiferent cât de bine sunt gândite în termeni de locuințe, reconversie profesională şi altele asemenea, se poate aplica la scară națională. O economie națională poate absorbi un număr infinit de reorganizări secundare în cadrul ei, dar numai cu condiția de a nu exista nici o schimbare de bază în structura sa internă. Dezarmarea generală, care ar cere o asemenea schimbare structurală, nu are parte de analogii valide la scară mai mică.

Încă şi mai discutabile sunt modelele propuse pentru reconversia forței de muncă pentru ocupații non-armament. Punând deoparte deocamdată problema nesoluționată privitoare la un nou tipar de distribuție — reconversie către ce? — din ce în ce mai specializatele calificări asociate cu industria de armament sunt încă şi mai depreciate de atacurile accelerate ale tehnicilor industriale descrise cu lejeritate drept „automatizare”. Nu ar fi o exagerare afirmația că dezarmarea generalizată ar necesita eliminarea unui procentaj critic al celor mai dezvoltate specializări ocupaționale din economie. Dificultățile politice inerente în cazul unei asemenea „ajustări” ar face protestele zgomotoase rezultate din închiderea câtorva instalații militare şi navale depăşite în 1964 să pară o şoaptă.

În mod obişnuit, discutarea problemei reconversiei a fost caracterizată de o lipsă de dorință în a se recunoaşte calitățile speciale ale acestei industrii. Acest aspect este cel mai bine

ilustrat de către raportul din 1965 al Comisiei Ackley. Unul dintre criticii acestui raport a atras atenția că acesta presupune în orb că „...nimic din economia de armament — nici dimensiunea ei, nici concentrația ei geografică, nici natura ei ultra-specializată, nici trăsăturile speciale ale pieței ei, nici natura specială a forței ei de muncă — nimic din toate acestea nu îi conferă unicitate, dacă va fi să apară necesitatea unei ajustări".

Haideți să presupunem, totuşi, în ciuda lipsei de dovezi, că un program de reconversie poate fi dezvoltat în cadrul economiei existente, că problemele menționate mai sus pot fi rezolvate. Ce propuneri au fost avansate pentru utilizarea capacității de producție ce ar fi eliberată de către dezarmare?

Teoria cea mai răspândită e pur şi simplu aceea că reinvestițiile economice ar absorbi partea cea mai mare a acestei capacități. Deşi este considerată la scară largă (până şi de tradiționalii economişti de tipul laissez-faire) drept implicită necesitatea unui asistențe guvernamentale fără precedent (şi control guvernamental concomitent) în rezolvarea problemelor „structurale" ale procesului de tranziție, opinia generalizată care prevalează rămâne aceea că noile tipare de consum vor rezolva pur şi simplu problema. Ceea ce este mai puțin clar este natura acestor noi tipare.

O parte a economiştilor cred că că aceste tipare se vor dezvolta de unele singure. Ei preconizează o returnare a echivalentului bugetului militar, sub control strict, înapoi la consumator, sub forma reducerii taxelor. Un alt curent, recunoscând necesitatea de netăgăduit a unui „consum" crescut în ceea ce e îndeobşte considerat a fi sectorul public al economiei, solicită cheltuieli guvernamentale sporite în mod substanțial în acele domenii de interes național, precum sănătatea, educația, transportul în comun, asigurarea de locuințe ieftine, surse de apă, controlul mediului înconjurător, şi, spus generic, „sărăcia".

Mecanismele de control propuse pentru o tranziție către o economie fără armament sunt, de asemenea, tradiționale — schimbări în ambele flancuri ale bugetului federal, manipulări ale ratei dobânzilor, etc. Noi recunoaştem importanța de netăgăduit a uneltelor fiscale într-o economie normală, ciclică, unde acestea asigură pârghiile necesare pentru accelerarea sau frânarea unei tendințe. Totuşi, partizanii militanți ai acestora au tendința de a pierde din vedere că există o limită a puterii acestor mecanisme de a influența forțele economice majore. Ele pot asigura noi

stimulente în economie, dar nu pot prin ele însele transforma producția în valoare de un miliard de dolari de rachete anual în echivalentul în mâncare, îmbrăcăminte, case prefabricate sau televizoare. În esență, ele reflectă economia; nu o motivează.

Analiştii mai sofisticați şi mai puțin optimişti contemplează devierea bugetului de armament către un sistem non-militar la fel de îndepărtat de economia de piață. Ceea ce adesea sugerează aceşti „constructori de piramide" este extinderea programului de cercetare spațială până la nivelul echivalent al cheltuielilor militare curente. Această abordare are meritul minor de a micşora problema transferabilității resurselor, însă aduce cu sine alte dificultăți, pe care le vom analiza în secțiunea 6.

Fără a singulariza critic vreunul dintre studiile majore care privesc impactul probabil al dezarmării asupra economiei, putem rezuma obiecțiile noastre la acestea după cum urmează: Nici unul dintre programele economice de reconversie către dezarmare nu ia în considerare suficient magnitudinea unică a ajustărilor necesare pe care aceasta le-ar determina.

Propunerile de a transforma producția de armament în sisteme de binefacere socială sunt mai degrabă produsul gândirii exaltate decât al înțelegerii realiste a limitelor sistemului nostru economic curent.

Măsurile fiscale şi monetare sunt forme de control inadecvate pentru procesul de tranziție către o economie lipsită de industria de armament.

Nu a fost acordată suficientă atenție acceptabilității politice a țintelor modelelor de reconversie propuse, şi nici modalităților politice care trebuie folosite pentru efectuarea tranziției.

În nici unul dintre planurile de reconversie nu s-a acordat atenție reală funcției non-militare fundamentale a războiului şi producției de armament în societatea modernă, şi nici nu a existat vreo tentativă explicită de a planifica un substitut viabil pentru aceasta. Această obiecție va fi redată pe larg în secțiunile 5 şi 6.

SECŢIUNEA 3 - SCENARII DE DEZARMARE

SCENARIILE, aşa cum au ajuns ele să fie numite, sunt construcții ipotetice ale unor evenimente viitoare. Inevitabil, ele sunt compuse din proporții variabile de fapt demonstrat, deducție

rezonabilă şi pronosticare mai mult sau mai puțin inspirată. Acelea care au fost sugerate ca modele de procedură pentru efectuarea controlului internațional al armelor şi o eventuală dezarmare sunt în mod necesar imaginative, deşi argumentate temeinic; în această privință, ele se aseamănă cu analizele de tipul „jocurilor de război" ale Corporației Rand, cu care împart o origine conceptuală comună.

Toate aceste tipuri de scenarii care au fost înaintate implică o dependență de acorduri bilaterale sau multilaterale între marile puteri. De obicei, ele cer reducerea treptată şi progresivă a armamentului de distrugere în masă, forței militare, armelor şi tehnologiei de fabricare de armament, coroborată cu proceduri echivalente şi elaborate de verificare, inspecție şi creare a unor mecanisme de soluționare a disputelor internaționale. Trebuie reținut că până şi partizanii dezarmării unilaterale însoțesc propunerile lor cu o implicită cerință de reciprocitate, foarte asemănătoare scenariului de răspuns gradual în cazul unui război nuclear. Avantajul inițiativei unilaterale stă în valoarea sa politică, drept o expresie a bunei-credințe şi, totodată, în funcția sa diplomatică de catalizator al negocierilor formale pentru dezarmare.

Modelul pentru dezarmare READ/PCAEID (dezvoltat de către Research Program on Economic Adjustments to Disarmament / Programul de Cercetare asupra Ajustărilor Economice Către Dezarmare) este tipic acestor scenarii. Este un program de doisprezece ani, împărțit în etape a câte trei ani. Fiecare etapă include câte o fază distinctă a: reducerii forțelor armate; reduceri ale producției şi inventarului de armament şi ale bazelor militare externe; crearea de proceduri internaționale de inspecție şi reguli de control; şi crearea unei organizații internaționale suverane pentru dezarmare. Modelul anticipează un declin net şi echivalent al cheltuielilor de apărare ale SUA până la doar ceva mai mult de jumătate din nivelul anului 1965, dar şi o necesară reamplasare ocupațională a până la cinci-şesimi din forță de muncă din industria de apărare.

Implicațiile economice sugerate de către diverşi autori scenariilor lor de dezarmare diferă în mod consistent. Cele mai conservatoare, precum cel citat mai sus, pun accentul pe prudența economică, dar şi militară în a cere formarea de agenții de garantare a dezarmării, ele însele urmând a necesita cheltuieli care ar acoperi mare parte din cele ale industriei de apărare abia

dezmembrate. Asemenea programe arată avantajul folosirii de ajustări economice de mică anvergură. Altele, dimpotrivă, pun accentul pe magnitudinea (şi avantajele adverse ale) economiilor care vor fi făcute prin dezarmare. Una dintre analizele cele mai popularizate estimează costul anual al funcției de inspecție a dezarmării generale în întreaga lume la doar circa două sau trei procente din cheltuielile militare curente.

Fără a examina scenariile de dezarmare foarte detaliat, le-am putea caracteriza cu următoarele comentarii:

În cazul unui acord de intenție onest între marile puteri, stabilirea unui calendar pentru controlul şi eliminarea armelor nu prezintă obstacole procedurale inerente de nedepăşit. Oricare dintre planurile etapizate propuse ar putea servi drept bază pentru un acord multilateral sau pentru primul pas în direcția eliminării unilaterale a armelor.

Însă, nici una dintre națiuni nu poate implementa un asemenea program înainte de a fi dezvoltat un plan complet de reconversie economică în complementaritate cu fiecare etapă a dezarmării. Nici un asemenea plan nu a fost încă elaborat în Statele Unite. Mai mult decât atât, scenariile de dezarmare, ca şi propunerile de reconversie economică, nu iau în considerare funcțiile non-militare ale războiului şi nici nu oferă substitute necesare pentru aceste funcții. Una dintre excepțiile parțiale o reprezintă propunerea pentru „forțele nearmate ale Statelor Unite”, pe care o vom analiza în secțiunea 6.

SECŢIUNEA 4 - RĂZBOIUL ŞI PACEA CA SISTEME SOCIALE

Ne-am ocupat doar în treacăt de scenariile de dezarmare propuse şi de analizele economice, însă motivul pentru respingerea aparent neglijentă acestor studii serioase şi sofisticate nu vine nicidecum din lipsa de respect pentru competența lor. Este mai degrabă o chestiune de relevanță. Spus mai limpede, toate aceste programe, indiferent cât de detaliate şi bine gândite, sunt abstracțiuni. Chiar şi cel mai rațional dintre planurile de dezarmare aduce mai degrabă cu regulile unui joc sau al unui exercițiu şcolar de logică decât cu o prognoză a unor evenimente reale din lumea reală. Iar asta este la fel de adevărat în cazul propunerilor complexe de astăzi, pe cât de adevărat era şi

în cazul „Planului de Pace Perpetuă în Europa” formulat de către Abatele de St. Pierre în urmă cu 250 de ani.

Un element esențial a lipsit din toate aceste întreprinderi. Una dintre primele noastre însărcinări a fost aceea de a aduce descoperi şi defini acest element lipsă şi cred că am reuşit să facem asta. Am descoperit că la baza tuturor studiilor de pace pe care le-am examinat — de la cea mai modestă propunere tehnologică (de ex. de a converti o uzină care produce gaze otrăvitoare pentru a produce echivalentul „folositor din punct de vedere social” al acestora) până la cele mai elaborate scenarii de pace universală în timpurile noastre — există o unică şi fundamentală eroare de interpretare. Este sursa miasmei de irealitate care caracterizează aceste planuri. Este credința că războiul, ca instituție, este subordonat sistemului social pe care se presupune că îl serveşte.

Această eroare, deşi profundă şi cu efecte vaste, este totuşi de înțeles. Puține clişee sociale sunt mai acceptate şi mai puțin interogate ca acela că războiul este o extensie a diplomației (sau a politicii, ori a obiectivelor economice). Dacă aşa ar fi stat lucrurile, atunci ar fi fost întru totul adecvat ca economiştii şi teoreticienii politici să trateze problematicile tranziției către pace ca fiind în mod esențial mecanice sau procedurale — ceea ce şi fac, tratându-le ca pe corolare logice ale rezolvării conflictelor de interese dintre națiuni. Dacă aşa ar fi stat lucrurile, atunci dificultățile tranziției ar fi lipsite de substanță. Pentru că este evident că în lumea de astăzi nu există un posibil conflict de interese, real sau imaginar, între națiuni sau forțe sociale din interiorul națiunilor, şi care să nu poată fi rezolvat fără recursul la război — dacă o asemenea hotărâre ar fi adoptată ca o prioritate pe scara valorilor sociale. Şi dacă astfel ar fi stat lucrurile, analizele economice şi propunerile de dezarmare la care ne referim, indiferent cât ar fi de plauzibile sau bine concepute, nu ar inspira, aşa cum fac, sentimentul covârşitor al unei totale lipse de direcție.

Ideea este că acest clişeu este fals, iar problemele tranziției sunt mai degrabă unele de substanță, şi nicidecum doar unele procedurale. Deşi războiul este „folosit” ca un instrument al politicilor naționale şi sociale, faptul că o societate este organizată pentru orice nivel de promptitudine pentru război primează în fața structurii ei politice şi economice. Războiul însuşi este baza sistemului social, în interiorul căruia tipuri secundare de

organizare socială se află în conflict sau în armonie. Este un sistem care a guvernat cele mai multe dintre societățile umane cunoscute în istorie, aşa cum o face şi astăzi.

Odată ce acest aspect este corect înțeles, adevărata magnitudine a problematicilor inerente unei tranziții către pace — ea însăşi un sistem social, dar unul fără precedent, cu excepția câtorva societăți simple, pre-industriale — devine evidentă. În acelaşi timp, câteva dintre contradicțiile superficiale şi enigmatice ale societăților moderne pot fi pe dată raționalizate. Dimensiunea şi forța „inutile" ale industriei de război; primatul sistemului militare în toate societățile, fie el transparent sau ascuns; exceptarea instituțiilor militare sau paramilitare de la normele sociale şi legale de comportament acceptate şi cerute în toate celelalte sectoare ale societății; succesul implicit al conducerii forțelor armate şi al producătorilor de armament, întru totul independente de cadrul regulilor de bază ale fiecărei economii naționale; acestea şi alte aspecte echivoce caracteristice relației dintre război şi societate devin uşor de clarificat odată ce primatul capacității de face război este recunoscut ca principala forță structurală într-o societate. Sistemul economic, curentele politice şi corpul legii servesc şi extind sistemul de război şi nu invers.

Trebuie accentuat faptul că primatul potențialului de război într-o societate asupra altora dintre caracteristicile sale nu este nicidecum rezultatul unei „amenințări" presupuse a exista în orice moment din partea altor societăți. Este vorba de reversul situației acceptate: „amenințările" împotriva „interesului național" sunt de obicei create sau accelerate pentru a satisface nevoile schimbătoare ale sistemului de război. Doar în timpuri relativ recente s-a considerat necesară din punct de vedere politic eufemizarea bugetelor de război drept bugete de „apărare". Necesitatea ca guvernele să facă distincția între „agresiune" (rea) şi „apărare" (bună) este un produs generat de alfabetizarea maselor şi rapidizarea comunicațiilor. Distincția este, însă, una pur tactică, o concesie făcută inadecvării crescute a vechilor rațiuni pentru organizarea de războaie.

Războaiele nu sunt „cauzate" de conflicte de interese internaționale. Secvențialitatea logică adecvată ar releva adesea în mod corect că societățile care fac război se bazează în mod structural pe asemenea conflicte — şi de aceea le şi produc. Capacitatea unei națiuni de a face război reprezintă forța sa socială supremă; războiul, activ sau contemplat, este o chestiune

de viață şi de moarte pe scara mai largă a controlului social. Nu ar trebui, deci, să mire în nici un fel faptul că instituțiile militare din fiecare societate pretind pozițiile de vârf în listele de priorități ale acestor [societăți / n.tr.].

În plus, credem că confuzia majoră care însoțeşte mitul că războiul este o unealtă a politicii de stat survine dintr-o generalizată înțelegere greşită a funcțiilor războiului. În mod obişnuit, aceste funcții sunt percepute drept: de a apăra o națiune față de atacurile militare ale altei națiuni, sau de a împiedica un asemenea atac; de a apăra sau de a promova un „interes național" — economic, politic sau ideologic; de a menține sau de a mări puterea militară a unei națiuni în scopul propriei securități. Acestea sunt funcțiile vizibile, ostentative chiar ale războiului. În realitate, dacă nu ar fi existat şi altele, importanța sistemului de război din fiecare societate ar scădea până la nivelul de subordonare pe care se crede în mod obişnuit că îl ocupă. Iar eliminarea războiului ar fi atunci chestiunea pur-procedurală pe care o sugerează scenariile de dezarmare.

Însă există şi alte efecte ale războiului, mult mai adânc resimțite în societățile moderne. Sunt aceste funcții invizibile, sau implicite, cele care mențin disponibilitatea de război drept forța dominantă a societăților noastre. Şi sunt ostilitatea sau incapacitatea autorilor de scenarii de dezarmare sau de planuri de reconversie de a lua în calcul aceste funcții motivele care au redus substanțial utilitatea muncii lor şi care au făcut-o să pară desprinsă de realitatea pe care o cunoaştem cu toții.

SECŢIUNEA 5 - FUNCŢIILE RĂZBOIULUI

Aşa cum am arătat, primatul conceptului de război ca principala forță organizatoare a celor mai multe societăți a fost insuficient recunoscută. La fel stau lucrurile şi în cazul efectelor sale în asupra multiplelor activități non-militare ale societății. Aceste efecte sunt mai puțin vizibile în cazul societăților industrializate, cum este a noastră, decât în culturile primitive ale cărei mecanisme pot fi complet şi mai uşor înțelese.

Ne propunem ca în această secțiune să analizăm aceste funcții non-militare implicite şi, de obicei invizibile, ale războiului, şi în considerație cu importanța pe care o au în problematicile ridicate de către tranziția către pace a societății noastre. Funcția militară, ostentativă a războiului nu necesită elaborare; are

scopul necomplicat de a apăra sau promova „interesul național” prin mijloacele violenței organizate. Este adesea necesar pentru un sistem militar național să creeze „cererea” pentru capacitățile sale unice — pentru a se putea menține în afaceri, dacă putem spune aşa. Iar un aparat militar sănătos are nevoie de „exercițiu”, motivat de orice rațiuni acceptabile, pentru a-şi preveni propria atrofiere.

Funcțiile non-militare ale războiului sunt încă şi mai elementare. Ele există nu doar din rațiuni intrinsece, ci pentru a servi scopuri sociale mult mai vaste. Când şi dacă războiul va fi eliminat, funcțiile militare pe care le-a servit vor dispărea odată cu el. Nu, însă, şi funcțiile non-militare. Este, de aceea, esențial să înțelegem semnificația lor înainte de a putea evalua în mod rezonabil ce instituții ar putea fi propuse pentru a le înlocui.

FUNCȚIA ECONOMICĂ

Producția de arme de distrugere în masă a fost dintotdeauna asociată cu „pierderile” economice. Termenul este peiorativ, având în vedere că implică un eşec al funcției. Însă, nici o activitate umană nu poate fi considerată o pierdere dacă ea îşi atinge obiectivul contextual. Sintagma „pierderi necesare”, aplicată nu doar cheltuielilor de război, ci tuturor activităților comerciale „ne-productive”, este o contradicție în termeni. „Atacurile, încă de pe vremea criticării de către Samuel a politicilor regelui Saul, la adresa cheltuielilor militare considerate pierderi, s-ar putea să fi ascuns sau înțeles greşit faptul că un anumit nivel al pierderilor poate avea o utilitate socială mai vastă.”

În cazul „pierderilor” militare, există într-adevăr o utilitate socială mai vastă. Ea este un derivat al faptului că „pierderea” reprezentată de industria de armament este practicată întru totul în afara cadrului economiei cererii şi ofertei. Astfel, este creat unicul segment de mare întindere din economie care se supune controlului centralizat total şi arbitrar. Dacă societățile moderne pot fi definite ca acelea care au dezvoltat capacitatea de a produce mai mult decât este necesar pentru supraviețuirea lor economică (indiferent de echitatea distribuției de bunuri de consum în interiorul lor), se poate afirma că cheltuielile militare furnizează unica contra-greutate care are suficientă inerție pentru a stabiliza economiile acestor societăți. Faptul că războiul este „generator de pierderi” este ceea ce îi conferă capacitatea de a servi această

funcție. Şi, cu cât mai repede avansează economia, cu atât mai grea trebuie să fie această contra-greutate.

Această funcție este adesea văzută, în mod simplist, ca un mecanism de control a surplusurilor. Unul dintre autorii pe această temă afirmă: „De ce e războiul atât de minunat? Pentru că creează cerere în mod artificial... , ba, încă şi mai mult, singurul tip de cerere artificială care nu este controversat din punct de vedere politic: războiul, şi doar războiul soluționează problema inventarului". Aici referința este la războiul activ, dar se aplică în mod egal şi economiei de război în întregul său. „Există un consens general", concluzionează, mai precaut, un raport al unei comisii organizate de către de către Agenția de Control al Armelor şi Dezarmare a SUA, „că mărirea semnificativă a sectorului public după al doilea război mondial, rezultat din cheltuielile foarte mari de apărare, a asigurat o protecție suplimentară împotriva depresiunii economice, având în vedere că acest sector nu se supune contracțiilor sectorului privat şi astfel, a putut acționa ca o contra-greutate în economie."

Principala funcție economică a războiului este, în opinia noastră, faptul că asigură tocmai această contra-greutate. A nu se confunda ca funcționalitate cu diversele forme de control fiscal, nici una dintre acestea din urmă nu asigură direct un număr vast de entități de control sau vaste numere de oameni sau unități de producție. A nu se confunda nici cu masivele cheltuieli guvernamentale pentru programe sociale; acestea, odată ce sunt inițiate, devin parte integrată a economiei şi nu mai sunt supuse controlului arbitrar.

Însă, chiar şi în contextul general al economiei civile, războiul nu poate fi considerat în totalitate „generator de pierderi". Fără o economie de război pe termen lung, şi fără frecventele sale erupții în războaie la scară largă, cele mai multe dintre avansurile industriale cunoscute în istorie, începând cu prelucrarea fierului, nu s-ar fi produs niciodată. Tehnologia militară structurează economia. Potrivit autorului citat mai sus: „Nimic nu este mai ironic sau mai revelator în legătură cu societatea noastră decât faptul că războiul care cauzează distrugeri masive este o forță de foarte mare progres a acesteia. ...Producția de război este un factor de progres deoarece, altfel, producția însăşi nu ar fi avut loc. (Consensul general nu se aplică şi asupra ideii că standardul de viață al civililor ar fi crescut în timpul celui de-al doilea război mondial.)" Această din urmă

afirmație nu este „ironică sau revelatoare”, cât o simplă relatare faptică.

Ar trebui, de asemenea, să se țină seama de faptul că producția de război are un efect stimulativ inerent în afara sa. Departe de a constitui o sursă de „pierderi” în economie, cheltuielile de război, analizate pragmatic, au constituit dintotdeauna un factor pozitiv în creşterea produsului intern brut şi a productivității individuale. Un fost Secretar al Apărării a formulat cu foarte multă precauție acest concept pentru uzul publicului larg: „Dacă există, aşa cum eu cred că există, o relație directă între stimulul cheltuielilor ridicate de apărare şi o substanțială rată de creştere a produsului intern brut național, atunci reiese că cheltuielile de apărare ca atare ar putea fi sprijinite pe baze pur economice, ca un stimulator al metabolismului național”. În realitate, utilitatea fundamentală non-militară a războiului în economie este mai larg recunoscută decât ar sugera caracterul reținut al unor asemenea afirmații precum cea citată mai sus.

Însă renumele public, îndeobşte pus în formă negativă, al importanței războiului asupra economiei abundă. Cel mai cunoscut exemplu este cel al efectelor „amenințărilor cu pacea” asupra burselor, de exemplu, „Wall Street a fost zguduit ieri de ştirea despre un aparent zvon de pace în Vietnamul de Nord, însă s-a redresat rapid după circa o oră şi jumătate în care uneori tranzacțiile s-au făcut haotic”. Casele de economii oferă depozite însoțite de sloganuri prevenitoare, de ex.: „Eşti pregătit pentru cazul în care izbucneşte pacea?” Un caz mult mai subtil şi edificator a fost recentul refuz al Departamentului de Apărare de a permite guvernului Germaniei de Vest să înlocuiască, în angajamentele asumate de aceasta de a face achiziții din Statele Unite, armele nedorite cu bunuri non-militare; argumentul decisiv a fost acela că achizițiile germane nu ar trebui să afecteze în nici un fel economia generală (non-militară). Exemple suplimentare pot fi găsite în presiunile la care este supus acelaşi Departament atunci când anunță planurile sale de a închide câte o uzină învechită (ca o „generatoare de pierderi” a „pierderilor”). Şi în modul de administrare al activităților militare sporite (cum a fost cazul în Vietnam în 1965) cu rate de creştere periculoase ale şomajului.

Deşi nu dorim să sugerăm că un substitut al războiului în economie nu ar putea fi creat, deocamdată, nici una dintre

combinațiile de tehnici gândite pentru asigurarea controlului angajărilor, producției şi consumului care au fost testate nu se pot compara nici pe departe cu războiul în termeni de eficacitate. Războiul este, şi a fost, factorul esențial în stabilizarea societăților moderne.

FUNCŢIA POLITICĂ

Funcțiile politice ale războiului au fost până acum încă şi mai importante pentru stabilitatea socială. Nu surprinde, chiar şi aşa, faptul că discuțiile legate de reconversia economică către pace au tendința de evita abordarea chestiunilor legate de implementarea politică, sau că scenariile de dezarmare, adesea sofisticate în cântărirea factorilor de politică externă, au tendința de a ignora funcțiile politice ale sistemului de război în interiorul societăților individuale.

Aceste funcții sunt în esență de tip organizatoric. În primul rând, existența unei societăți ca o „națiune" din punct de vedere politic presupune ca parte a definiției sale o atitudine de relaționare cu alte „națiuni". Asta fiind ceea ce numim îndeobşte politica externă. Însă politica externă a unei națiuni nu poate avea substanță dacă este lipsită de mijloacele de impunere a opiniilor sale asupra altor națiuni. Ea poate fi credibilă doar în măsura în care implică maximul de amenințare politică organizată — ceea ce vrea să spună că este pregătită la un anumit nivel pentru a face război. În acest caz, războiul, aşa cum l-am definit - ca incluzând toate activitățile naționale care recunosc posibilitatea unui conflict armat, este prin el însuşi elementul definitoriu pentru existența unei națiuni în raport cu oricare altă națiune. Şi, de vreme ce este axiomatic din punct de vedere istoric că existența oricărui fel de armament asigură folosirea acestuia, am folosit cuvântul „pace", practic, ca un sinonim pentru „dezarmare". În aceeaşi logică, „războiul" este, practic, sinonim cu națiune. Eliminarea războiului implică inevitabila eliminare a suveranității naționale şi a statului național tradițional.

Războiul nu doar a fost esențial pentru existența națiunilor ca entități politice independente, dar a fost în mod egal indispensabil stabilității structurii politice interne a acestora. Fără el, nici un guvern nu a fost vreodată capabil să obțină recunoaşterea „legitimității" sale sau dreptul de a conduce

societatea din care provine. Posibilitatea războiului asigură sentimentul necesității externe fără de care nici un guvern nu poate rămâne prea mult la putere. Istoria ne arată, caz cu caz cum acolo unde eşecul unui regim de a menține credibilitatea unei amenințări cu războiul a dus la disoluția acelui regim, fie de către forțe de interes private, fie prin reacții la injustiția socială sau de către alte elemente de dezintegrare. Organizarea unei societăți pe principiul posibilității unui război este principalul ei factor de stabilitate. Este ironic faptul că această funcție de bază a fost de obicei recunoscută de către istorici doar în acele cazuri în care ea fusese asumată în mod expres — în organizațiile piratereşti ale marilor cuceritori.

Autoritatea supremă a unui stat modern asupra propriilor cetățeni stă în capacitățile sale de război. (Există, în realitate, motive solide de a crede că codurile de legi îşi au originile în normele de conduită militară care au fost stabilite de către învingătorii militari pentru a regla atitudinea față de învinşi şi care mai târziu au fost adaptate pentru a fi aplicate tuturor supuşilor acestora.) În practică, ea este reprezentată de către instituția poliției, organizații armate însărcinate în mod expres să se confrunte cu „inamicii interni” într-o manieră militară. Ca şi convenționala armată „externă”, forțele de poliție se sustrag în mod substanțial de la multe dintre constrângerile legale civile în modul lor de comportament social. În unele țări, chiar, distincția artificială dintre poliție şi armată nici măcar nu există. Pe termen lung, capacitățile de război ale unui guvern — inerente ca structură chiar şi în cele mai libertariene dintre națiuni — definesc cel mai semnificativ aspect al relației dintre stat şi cetățeni.

În societățile moderne democratice avansate, sistemul de război a asigurat liderilor politici încă o funcție politico-economică de importanță sporită: a servit drept o ultimă redută impotriva eliminării necesarelor clase sociale. Odată cu creşterea productivității la un nivel tot mai înalt în comparație cu minima subzistență, devine din ce în ce mai dificil pentru o societate să mențină tiparele de distribuție care să asigure existența „tăietorului de lemne şi a acarului”. Prognozatul progres al automatizării e aşteptat adâncească încă şi mai mult prăpastia dintre muncitorii „superiori” şi cei pe care Ricardo îi numeşte „slugi”, agravând în acelaşi timp problema menținerii subzistenței unei forțe de muncă necalificate.

Natura arbitrară a cheltuielilor de război şi a altor activități militare le fac ideale pentru exercitarea controlului asupra acestor relații esențiale dintre clase. Evident, dacă sistemul de război ar fi eliminat, ar fi necesară crearea unor noi mecanisme pentru a servi această subfuncție vitală. Până acestea pot fi create, trebuie asigurată menținerea sistemului de război, dacă nu din alte rațiuni, atunci, printre altele, pentru a păstra anumite nivele de calitate şi sărăcie de care o societate are nevoie ca stimul, concomitent cu menținerea stabilității structurii interne de putere.

FUNCŢIA SOCIOLOGICĂ

Sub acest titlu vom examina o încrengătură de funcții îndeplinite de către sistemul de război şi care influențează comportamentul uman în societate. În mod obişnuit, acestea au o mai largă aplicabilitate şi sunt mai puțin vizibile observației directe decât factorii economici şi politici de care ne-am ocupat anterior.

Cea mai evidentă dintre aceste funcții este uzul secular al instituțiilor militare pentru a asigura elementelor anti-sociale un rol acceptabil în structura socială. Mişcările dezintegrative şi instabile social, adesea descrise generic ca „fasciste”, s-au format în societăți lipsite de debuşee adecvate de tip militar sau paramilitar care să asigure necesitățile acestor elemente. Această funcție a fost dintotdeauna critică în perioade caracterizate de schimbări rapide. Semnalele de alarmă sunt uşor de recunoscut, deşi stigmatul este pus în cuvinte în diverse moduri, în diverse timpuri. Stereotipiile eufemistice curente — „delicvență juvenilă” şi „alienare” — au avut echivalentele lor în fiecare epocă. În vremurile de început aceste aspecte erau soluționate direct de către armată, fără complicațiile dreptei judecăți, de obicei prin bande de presiune sau înrobire. Dar nu ar fi greu de imaginat, de exemplu, gradul de tulburare socială care ar fi putut avea loc în Statele Unite în ultimele două decade dacă problema celor proscrişi social în urma celui de-al doilea război mondial ar fi fost prevăzută şi tratată în mod direct. Procentul mai tânăr şi mai periculos al acestor grupări sociale ostile este ținut sub control prin intermediul Sistemului Selectiv de Recrutare.

Acest sistem şi corespondentele ei din alte domenii furnizează un remarcabil exemplu de utilitate militară mascată. Persoanele informate din această țară nu au acceptat niciodată motivațiile oficiale ale recrutării pe timp de pace — necesitatea

militară, pregătirea, etc. — ca demne de luat în seamă. Însă, ceea ce a câştigat credibilitate între oamenii instruiţi este rar exprimată şi mai greu de respins afirmaţie că instituţia armatei are o prioritate „patriotică” în societatea noastră şi care trebuie menţinută în interesul acesteia. În mod ironic, justificările oficiale simpliste pentru serviciul de recrutare se dovedesc a fi mult mai aproape de adevăr, odată ce funcţiile non-militare ale instituţiilor militare sunt înţelese. Ca o formă de control a elementelor ostile, nihiliste şi potenţial disruptive ale societăţii care traversează un proces de schimbare, recrutarea poate fi iarăşi justificată, şi destul de convingător, ca o necesitate „militară”.

Nici nu poate fi considerat o coincidenţă faptul că activităţile militare oficiale, şi, implicit, nivelul recrutărilor au tendinţa de a urma fluctuaţiile majore ale şomajului la categoriile de vârstă mai joasă. Această rată, în schimb, este un mesager recunoscut al nemulţumirilor sociale. Trebuie, de asemenea, menţionat că forţele armate din orice civilizaţie au asigurat principalul adăpost pentru ceea ce astăzi numim „ne-angajabili”. Armata stabilă europeană tipică (de acum 50 de ani) era constituită din „...trupe nepotrivite pentru angajarea în comerţ, industrie sau agricultură, conduse de ofiţeri nepotriviţi pentru a practica orice profesie recunoscută sau pentru a conduce o afacere”. Aspect încă valabil, în mare parte, şi astăzi, chiar dacă mai puţin vizibil. Într-un anumit sens, această funcţie a sistemului militar ca şi custode al celor defavorizaţi social şi cultural a fost premergătoarea celor mai multe dintre programele sociale civile contemporane, de la W.P.A. [Works Progress Administration, mai târziu — Works Projects Administration - n.tr.] la diverse forme de medicină „socială” şi asigurări sociale. Este interesant de remarcat că sociologii liberali care propun folosirea Sistemului Selectiv de Recrutare ca o formă de ridicare culturală a celor săraci consideră aceasta o aplicaţie revoluţionară a practicilor militare.

Deşi nu se poate afirma în mod absolut că astfel de măsuri critice de control social precum recrutarea necesită raţiuni militare, nici o societate modernă nu a fost încă dispusă să experimenteze alte forme de acest tip. Chiar şi în cazul unor perioade de relativă simplă criză socială precum Marea Depresiune Economică din anii '30 a fost socotit mai prudent de către guvern să acorde un caracter militar proiectelor de mică anvergură, precum Corpul „Civil” de Conservare, şi să plaseze mult mai ambiţioasa Administraţie Naţională de Recuperare, încă

de la constituirea sa, sub conducerea unor ofiţeri profesionişti ai armatei. Astăzi, cel puţin una dintre ţările europene nordice, afectată de o nelinişte incontrolabilă şi crescândă în rândul „tinerilor alienaţi”, contemplează extinderea forţelor sale militare în ciuda dificultăţii de a face credibilă o creştere a unei ameninţări externe non-existente.

Au existat eforturi sporadice de a se promova recunoaşterea valorilor naţionale în afara conotaţiilor militare, dar ele s-au dovedit a fi ineficiente. De exemplu, pentru a atrage suportul public până şi în favoarea unor programe de ajustare socială modeste precum „lupta împotriva inflaţiei” sau „menţinerea formei fizice” guvernul a trebuit să apeleze la stimuli de tip patriotic (şi deci, militar). Guvernul vinde titluri „de apărare” şi pune un semn de egalitate între sănătate şi pregătirea militară. Ceea ce nu e deloc surprinzător; având în vedere că conceptul de „naţiune” implică predispoziţia pentru război, orice program „naţional” este sortit să facă la fel.

În general, sistemul de război asigură motivaţiile primare pentru organizarea socială. Făcând aceasta, el reflectă motivaţiile comportamentale umane la nivel social. Dintre aceste motivaţii, din punct de vedere al scopurilor sociale, cea mai importantă este motivaţia psihologică de aderare a individului la o societate şi la valorile acesteia. Adeziunea necesită o cauză; o cauză necesită un inamic. Ceea ce este mai mult decât evident; punctul critic însă se află în aceea că inamicul care defineşte cauza trebuie să pară cu adevărat formidabil. Pe scurt, nivelul de putere bănuită a „inamicului”, suficientă pentru a garanta un sentiment de adeziune a individului la o societate, trebuie să fie direct proporţională cu dimensiunile şi complexitatea acestei societăţi. Astăzi, desigur, acea putere trebuie să fie una de o magnitudine şi o grozăvie fără precedent.

Reiese, din tiparele de comportament uman, că credibilitatea unui inamic „social” reclamă, în aceeaşi logică, o capacitate similară de răspuns egală proporţional cu ameninţarea. În cadrul social lărgit, politica „ochi pentru ochi” încă mai caracterizează singura atitudine acceptabilă la adresa unei presupuse ameninţări cu agresiunea, în ciuda preceptelor religioase sau morale care conduc comportamentul individual. Înstrăinarea deciziei personale de consecinţele sociale în societăţile moderne facilitează membrilor societăţii posibilitatea de a menţine această atitudine fără ca ei să fie conştienţi de asta. Un exemplu recent

este războiul din Vietnam; unul mai puțin recent este cel al bombardării nucleare de la Hiroshima şi Nagasaki. În fiecare din cele două cazuri, dimensiunile şi gratuitatea măcelului a fost au fost abstractizate în formule politice de către cei mai mulți americani odată ce s-a generalizat ideea că victimele erau „inamici”. Sistemul de război face posibile asemenea reacții abstracte inclusiv în cazuri non-militare. Un exemplu obişnuit al acestui mecanism este incapacitatea oamenilor de a face legătura directă dintre, să zicem, foametea de care suferă milioane de oameni în India şi propriile lor decizii politice la nivel supra-conştient. Şi totuşi, secvențialitatea logică care leagă o decizie de a restrânge producția de grâu în America de o eventuală foamete în Asia este evidentă, lipsită de ambiguitate şi fățişă.

Ceea ce conferă sistemului de război rolul preeminent în organizarea socială, ca şi în toate celelalte aspecte, este ne-egalatul său drept asupra vieții şi morții. Trebuie accentuat din nou că sistemul de război nu este doar o simplă extensie socială a prezumtivei necesități de violență umană individuală, ci serveşte, în schimb, la raționalizarea celor mai multe dintre uciderile non-militare. De asemenea, el asigură precedentul pentru dispoziția comună a membrilor unei societăți de a plăti prețul de sânge necesitat de instituții mult mai puțin importante în organizarea socială decât războiul. Luând un exemplu la îndemână „...decât să acceptam limite de viteză de 20 de mile la oră, preferăm să lăsăm automobilele să ucidă patruzeci de mii de oameni anual”. Un analist al Corporației Rand exprimă aceeaşi idee în termeni mai generali şi mai puțin retoric: „Sunt convins că, în realitate, există un număr dezirabil de accidente auto — dezirabile, vreau să spun, dintr-un punct de vedere lărgit; în sensul în care există o necesară şi concomitentă necesitate pentru anumite lucruri de mai mare valoare pentru societate”. Esența ar putea părea mult prea evidentă pentru a fi afirmată, dar este critică pentru înțelegerea importanței funcției motivaționale a războiului ca model pentru sacrificiul colectiv.

O scurtă privire asupra unora dintre defunctele societăți pre-moderne este instructivă. Una dintre cele mai notabile trăsături comune ale unora dintre cele mai mari, de succes şi vechi civilizații a fost folosirea generalizată a sacrificiului de sânge. Dacă cineva şi-ar limita considerațiile doar la nivelul acelor culturi ale căror hegemonii regionale au fost atât de complete încât perspectiva războiului devenise pur şi simplu de

neconceput — aşa cum a fost cazul cu unele dintre marile civilizații pre-columbiene din emisfera vestică — s-ar releva faptul că diverse forme de ucidere rituală ocupau poziție de importanță socială capitală în fiecare dintre acestea. Invariabil, ritualul era investit cu semnificație mitică sau religioasă; aşa cum se întîmplă în cazul oricăror practici religioase sau totemice, totuşi, ritualul masca o funcție socială mult mai vastă şi mult mai importantă.

În aceste societăți, sacrificiul de sânge servea scopul de a menține „zălogul" remanent al capacității societății de a face război — adică, de a ucide şi de a fi ucis — în cazul unor circumstanțe mistice — adică, neprevăzute — care ar fi putut da naştere unei asemenea posibilități. Că acest „zălog" nu era un substitut adecvat pentru acțiunea militară reală, dovedit atunci când imposibilul inamic, cum a fost cazul conchistadorilor spanioli, chiar a intrat în scenă, nu neagă în nici un fel funcția ritualului. Era la bază, dacă nu chiar exclusiv, un memento simbolic al faptului că în alte vremuri războiul fusese cândva forța organizatorică centrală a societății şi al faptului că această situație ar putea să revină.

Nu reiese din aceasta că o tranziție către pacea totală a societăților moderne ar necesita folosirea acestui model, nici măcar în forme mai puțin „barbare". Dar analogia istorică serveşte ca un memento că un substitut valid pentru război ca sistem social nu poate fi o simplă şaradă simbolică. El trebuie să implice riscul distrugerii personale, şi la o scară adecvată dimensiunii şi complexității sistemelor sociale moderne. Credibilitatea este cheia. Fie că substitutul este de natură ritualică sau în mod esențial practică, afară de cazul în care demonstrează o amenințare credibilă de viață şi moarte, el nu va reuşi să acopere funcțiile de organizare socială ale războiului.

Existența unei amenințări externe acceptate este, aşadar, esențială pentru coeziunea socială şi, la fel, pentru acceptarea autorității politice. Amenințarea trebuie să fie credibilă, trebuie să aibă o magnitudine concordantă cu complexitatea societății amenințate şi trebuie să pară, cel puțin, să afecteze întreaga societate.

FUNCŢIA ECOLOGICĂ

Omul, ca şi alte animale, este supus procesului de continuă adaptare la limitele mediului său înconjurător. Dar principalul mecanism pe care l-a folosit în acest scop este practic unic în

arealul ființelor vii. Pentru a dejuca inevitabilele cicluri istorice ale insuficienței surselor de hrană, omul post-neolitic începe să distrugă membri ai propriei sale specii prin mijloacele războiului organizat.

Etologii au observat adesea că măcelărirea organizată a membrilor propriei specii este practic necunoscută altor animale. Predilecția caracteristică a omului de a-şi ucide semenii (împărțită doar până la un anumit nivel cu şobolanii) ar putea fi atribuită incapacității sale de a adapta tipare de supraviețuire anacronice (cum ar fi vânătoarea primitivă) la dezvoltarea de „civilizații" în care aceste tipare nu pot fi sublimate. Ar putea la fel de bine să fie atribuită şi altor cauze care au fost sugerate, cum ar fi adaptarea eronată a „instinctului teritorial", etc. Chiar şi aşa, această predilecție există, iar exprimarea ei prin război constituie o formă de control biologic al mediului sau înconjurător natural şi care îi este particulară numai şi numai omului.

Războiul a servit ca ajutor la asigurarea supraviețuirii speciei umane. Însă, ca o unealtă revoluționară care să o îmbunătățească, războiul este incredibil de ineficient. Cu puține excepții, procesul de selecție al altor ființe vii contribuie la supraviețuirea specifică şi îmbunătățirea genetică. Când un animal îndeobşte adaptiv are de înfruntat una dintre crizele sale periodice de lipsă de surse de hrană, sunt membrii „inferiori" ai speciei cei care, în mod normal, dispar. Răspunsul social al unei specii la o criză de acest tip poate lua forma unei migrații în masă, pe parcursul căreia cei slabi cad la marginea drumului. Sau poate lua forma mai dramatică şi mult mai eficientă a societății lemingilor mari unde membrii mai slabi pleacă, lăsând sursele de hrană existente pentru cei mai puternici. În ambele cazuri, cei mai puternici supraviețuiesc, iar cei mai slabi mor. În societățile umane, cei care luptă şi mor în războaie de supraviețuire sunt, în genere, şi cei mai puternici membri ai săi din punct de vedere biologic. Aceasta este selecție naturală inversată.

Efectul genetic regresiv al războiului a fost adesea observat şi la fel de des deplâns, chiar şi atunci când se confundă factorii biologici cu cei culturali. Pierderea disproporționată a celor puternici din punct de vedere biologic rămâne inerentă războiului tradițional. Aceasta serveşte în a sublinia faptul că supraviețuirea speciei, mai mult decât evoluția ei, este scopul fundamental al

selecției naturale, dacă se poate spune că există un scop, aşa cum este şi premisa de bază a prezentului studiu.

Însă, aşa cum polemistul Gaston Bouthoul a arătat, alte instituții create pentru a îndeplini această funcție ecologică s-au dovedit a fi încă şi mai puțin satisfăcătoare. (Ele includ asemenea forme împământenite precum: infanticidul, practicat mai cu seamă în civilizațiile primitive; mutilarea sexuală; ascetismul; deportarea; extinderea motivațiilor pentru pedepsele capitale, cum este cazul Chinei vechi şi a Angliei secolului optsprezece; şi alte practici, de obicei locale, similare.)

Abilitatea omului de a mări producția de efecte esențiale vieții fizice sugerează că nevoia de protecție împotriva foametei ciclice ar putea fi aproape depăşită. Ceea ce tinde să reducă aparenta importanță a funcției primare ecologice a războiului, funcție îndeobşte ignorată de teoreticienii păcii. Două dintre aspectele sale rămân, totuşi, relevante. Primul este evident: rata curentă de creştere a populației, însoțită de amenințările la adresa mediului înconjurător cu chimicale şi alți agenți de contaminare ar putea să producă o nouă criză de insuficiență. În acest caz este posibil să fie o criză de o magnitudine globală nemaiîntâlnită, nu doar una regională sau temporară. Metodele convenționale ale războiului s-ar dovedi întru totul ineficace, în acest caz, pentru reducerea populației consumatoare până la un nivel adecvat supraviețuirii speciei.

Al doilea factor relevant este eficiența metodelor moderne de distrugere în masă. Chiar dacă nu se cere folosirea lor pentru rezolvarea unei crize mondiale, ele oferă, poate în mod paradoxal, prima oportunitate din istoria omului de a opri efectele regresiei genetice ale selecției naturale prin război. Armele nucleare sunt nediscriminatorii. Folosirea lor ar aduce sfârşitul distrugerii disproporționate a membrilor fizic puternici ai speciei („războinicii") în perioade de război. Dacă prospectul acestui câştig genetic ar depăşi nefavorabilele mutații aşteptate din pricina radioactivității post-nucleare, încă nu am reuşit să determinăm. Ceea ce menține întrebarea în acest studiu este posibilitatea necesității ca acest calcul să fie făcut.

O altă tendință ecologică cu efect asupra creşterii prognozate a populației este efectul regresiv al unor progrese medicale specifice. Epidemiile, de exemplu, nu mai sunt un factor important în controlul populațiilor. Problema creşterii speranței de viață s-a agravat. Aceste progrese aduc cu sine o problemă şi

mai sinistră, în sensul că trăsături genetice nedorite, care altădată se auto-eliminau, sunt astăzi menținute cu ajutorul medicinii. Multe dintre bolile altădată fatale înainte de vârsta procreării sunt astăzi eradicate; efectul acestui progres este acela de a perpetua o sensibilitate genetică nedorită şi mutații. Pare evident că o nouă funcție-eugenică a războiului este acum în proces de formare şi va trebui luată în considerare pentru formularea oricărui plan de tranziție. Deocamdată, Departamentul de Apărare pare să fi recunoscut aceşti factori, aşa cum o demonstrează planificările în plină desfăşurare ale Corporației Rand pentru a face față prăbuşirii echilibrului ecologic anticipat a se produce în urma unui război termonuclear. Departamentul de Apărare a început deja, de exemplu, să facă provizii de păsări împotriva aşteptatei proliferări a insectelor rezistente la radiații, etc.

FUNCŢIILE CULTURALĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Scara de valori explicită a societăților moderne acordă un loc foarte înalt aşa-numitelor activități „creative", şi unul încă şi mai înalt celor asociate cu progresul cunoaşterii ştiințifice. Valorile sociale acceptate la scară largă pot fi traduse în valori politice echivalente care, la rândul lor, ar avea un cuvânt de spus în privința naturii unei tranziții către pace. Atitudinea celor care respectă aceste valori trebuie luată în considerare în planificarea tranziției. Aşadar, dependența realizărilor culturale şi ştiințifice față de sistemul de război ar fi un considerent important într-un plan de tranziție, chiar dacă aceste realizări nu ar comporta nici o funcție socială inerentă.

Dintre nenumăratele dihotomii inventate de către erudiți pentru a explica diferențele majore dintre stilurile şi ciclurile artistice, doar una a fost în mod consistent lipsită de echivoc în aplicarea sa la o mare varietate de forme şi culturi. Indiferent cum ar fi ea verbalizată, distincția de bază este aceasta: Este opera de artă orientată către valorile războiului sau nu? În societățile primitive, dansul războiului este cea mai importantă formă de artă. Oriunde altundeva, genurile de literatură, muzică, pictură, sculptură şi arhitectură care au câştigat acceptarea de durată s-au preocupat invariabil cu o temă a războiului, în mod explicit sau implicit, şi au exprimat „centricitatea" războiului în societate. Războiul în cauză poate fi un conflict național, precum în piesele lui Shakespeare, muzica lui Beethoven sau picturile lui

Goya, sau poate fi reflectată prin lupta religioasă, socială sau morală, precum în operele lui Dante, Rembrandt şi Bach. Arta care nu poate fi clasificată ca orientată către valorile războiului este în mod obişnuit descrisă ca „sterilă", „decadentă", şi aşa mai departe. Aplicarea „standardului de război" în cazul operelor de artă poate fi discutabilă în unele cazuri particulare, însă nu poate fi pus la îndoială rolul acestuia ca factor determinant fundamental al valorilor culturale. Standardele morale şi culturale au o origine antropologică comună, în preamărirea bravurii, a predispoziţiei de a ucide şi de a risca moartea în războiul tribal.

Este la fel de instructiv de menţionat că trăsăturile culturii unei societăţi se află în relaţie directă cu capacitatea sa de a face război, în contextul timpului său. Nu este nicidecum un accident că „explozia culturală" curentă din Statele Unite se produce într-o epocă marcată de un neobişnuit de rapid avans al tehnologiei militare. Această relaţie este mult mai larg acceptată decât ar sugera-o literatura de specialitate. De exemplu, mulţi artişti şi scriitori încep acum să exprime îngrijorare cu privire la limitele opţiunilor creative pe care le preconizează pentru lumea fără război la care se gândesc, sau speră, că vom ajunge în curând. Ei se pregătesc acum pentru această posibilitate prin experimente nemaiîntâlnite cu forme lipsite de logică: interesul lor în ultimii ani a fost investit în tiparele abstracte, în emoţia gratuită, happening-urile şi lipsa de secvenţialitate.

Relaţia dintre război şi cercetarea şi descoperirile ştiinţifice este mult mai explicită. Războiul este principala forţă motivaţională a dezvoltării ştiinţei la toate nivelurile, de la nivelul conceptualului abstract până la cel al strictului tehnologic. Societatea modernă pune un mare preţ pe ştiinţa „pură", însă este inevitabil din punct de vedere istoric faptul că toate descoperirile semnificative care au fost făcute despre lumea naturală au fost inspirate de necesităţi militare reale sau imaginare ale epocilor lor. Aplicaţiile acestor descoperiri au fost cu adevărat mult mai vaste, însă războiul a asigurat dintotdeauna stimulul de bază.

Începând cu prelucrarea fierului şi producerea oţelului, şi trecând prin descoperirea legilor mişcării şi termodinamicii şi până la epoca particulei atomice, a polimerilor sintetici şi a capsulei spaţiale, nici un progres ştiinţific major nu a fost măcar indirect iniţiat de o necesitate implicită a tehnicii de război.

Exemple mult mai prozaice sunt tranzistorul radio (o consecință a necesităților de comunicații militare), linia de asamblare (adusă de nevoile apărute în asigurarea armelor de foc în timpul Războiului Civil), clădirile pe schelet de oțel (de la navele de război din oțel), ecluzele, şi aşa mai departe. O adaptare tipică poate fi văzută şi în cazuri atât de modeste precum cel al maşinii de tuns iarba; ea a fost dezvoltată pornind de la coasa rotitoare inventată de către Leonardo da Vinci şi care, tractată de un vehicul cu cai, avea rolul de a străpunge liniile inamice.

Cea mai directă relație poate fi găsită în tehnologia medicală. De exemplu, o gigantică „maşină de mers" şi amplificatoare a mişcărilor corpului destinată uzului militar în porțiuni de teren dificile, face astăzi posibil ca cei care altădată erau constrânşi de scaunul cu rotile să poată merge. Numai perioada războiului din Vietnam a produs unele dintre cele mai spectaculoase progrese în procedurile de amputare, modalitățile de depozitare ale sângelui şi tehnica chirurgicală. A stimulat noi cercetări pe scară largă asupra malariei şi altor tipuri de boli provocate de paraziți; este greu de estimat câtă vreme aceste progrese au fost altfel amânate, în ciuda enormei lor importanțe non-militare pentru aproape jumătate din populația lumii.

ALTE FUNCŢII

Am ales să omitem din dezbaterea noastră asupra funcțiilor non-militare ale războiului pe acelea pe care nu le considerăm critice pentru un program de tranziție. Asta nu vrea să sugereze că acestea ar fi neimportante, ci doar că nu par a pune probleme deosebite în procesul de organizare a unui sistem orientat către pace. Ele includ:

Războiul ca o supapă socială

Aceasta este o funcție psiho-socială care serveşte acelaşi scop într-o societate ca şi vacanțele, sărbătorile sau orgiile pentru individ — eliberarea şi redistribuirea de tensiuni nediferențiate. Războiul asigură reajustarea periodică a standardelor de comportament social („climatul moral") şi disiparea plictiselii generale, unul dintre fenomenele sociale dintre cele mai puțin recunoscute şi mai sub-evaluate.

Războiul ca un stabilizator generaţional

Această funcție psihologică, îndeplinită de alte tipare de comportament în cazul altor animale, permite generațiilor mai în

vârstă deteriorate fizic să mențină controlul asupra generațiilor mai tinere, distrugându-le dacă este necesar.

Războiul ca un factor de limpezire a ideologiilor

Dualismul care a caracterizat dintotdeauna dialectica tuturor ramurilor filosofiei şi a relațiilor politice stabile îşi are rădăcina în război ca prototip al conflictului. În afara considerațiilor de ordin secundar, exprimat cât se poate de simplu, nu pot exista mai mult de două părți într-o chestiune pentru că nu pot exista decât două părți într-un război.

Războiul ca bază a înțelegerii lumii

Înainte de dezvoltarea comunicațiilor moderne, necesitățile de strategie ale războiului au asigurat singurul stimul de îmbogățire a culturii unei națiuni prin avansurile alteia. Deşi acest aspect mai este încă valabil în multe dintre relațiile internaționale, această funcție este pe cale de a fi depăşită.

Am renunțat, totodată, la caracterizarea pe larg a acelor funcții care sunt recunoscute la scară largă şi explicit. Un asemenea exemplu evident este acela al rolului războiului în controlul calității şi nivelului şomajului.

Aceasta este mai mult decât o subfuncție pur economică şi politică; aspectele ei sociologice, culturale şi ecologice sunt şi ele importante, deşi adesea tele-economice. Dar nici una dintre acestea din urmă menționate nu afectează în mod decisiv problematica substituției. La fel este şi în cazul altor funcții; cele pe care le-am inclus sunt suficiente pentru a defini aria problemei.

SECȚIUNEA 6 - SUBSTITUTE PENTRU FUNCȚIILE RĂZBOIULUI

Deja ar trebui să fie limpede că până şi cel mai detaliat şi mai coerent plan de tranziție către o lume a păcii va rămâne la nivel pur academic atâta vreme cât va eşua să se preocupe direct cu problema funcțiilor non-militare critice ale războiului. Nevoile sociale pe care acestea le satisfac sunt esențiale; în cazul dispariției sistemului de război, instituții substitutive vor trebui create în acest scop. Aceste surogate trebuie să fie „realiste”, ceea ce vrea să însemne că natura şi aria lor de acoperire trebuie să fie concepute şi implementate în acord cu capacitățile sociale ale zilei de astăzi. Acesta nu este, aşa cum pare, un truism; cerințele

generate de schimbările sociale radicale adesea arată că distincția dintre o proiecție extrem de conservatoare şi cea mai extremă teorie utopică este, în realitate, extrem de fină.

În această secțiune ne vom opri asupra unora dintre posibilele substitute pentru aceste funcții. Doar arareori ele au fost înaintate în scopuri care fac obiectul studiului nostru, însă nu vedem nici un motiv pentru a ne limita la propunerile care se ocupă doar cu rezolvarea problemelor aşa cum au fost expuse de noi. Vom ignora funcțiile ostentative, sau cele militare, ale războiului; este una dintre premisele acestui studiu că tranziția către pace implică în mod absolut că acestea nu vor mai exista în nici un sens relevant. Vom lăsa de-o parte, de asemenea, şi funcțiile non-critice exemplificate la finalul secțiunii precedente.

FUNCȚIA ECONOMICĂ

Surogatele economice pentru război trebuie să îndeplinească două criterii principale. Ele trebuie să fie „generatoare de pierderi", în sensul obişnuit al cuvântului, şi trebuie să funcționeze în afara zonei obişnuite a sistemului de cerere şi ofertă. Un corolar care ar trebui să fie evident este acela că magnitudinea pierderilor trebuie să fie suficientă încât să acopere necesitățile particulare ale unei societăți. O economie atât de dezvoltată şi complexă precum a noastră necesită distrugerea medie anuală planificată a nu mai puțin de 10 procente din produsul intern brut dacă este să-şi îndeplinească funcția de stabilizare. Când masa unei contragreutăți este inadecvată în raport cu puterea pe care este prevăzută a o controla, efectul va fi unul de auto-înfrângere, precum în cazul unei locomotive. Analogia, deşi nerafinată, se aplică în mod special economiei americane, aşa cum o arată istoricul depresiunilor noastre ciclice. Toate s-au produs în perioade caracterizate prin cheltuieli militare profund insuficiente.

Acele puține programe de reconversie economică care recunosc în mod implicit funcția economică non-militară a războiului (cel puțin până la un anumit nivel) au tendința de a lua drept implicit şi faptul că aşa-zisele cheltuieli de binefacere socială vor acoperi golul creat de dispariția cheltuielilor militare. Dacă se ia în considerare numărul de afaceri neterminate — propuse, însă niciodată puse în aplicare — în acest domeniu, această presupunere pare plauzibilă. Să examinăm pe scurt următoarea listă, care cuprinde mai mult sau mai puțin programe de binefacere socială tipice.

SĂNĂTATE

Extinderea drastică a cercetării şi educaţiei medicale şi a centrelor de rezidenţă; construcţia de spitale şi clinici; atingerea completă a obiectivului asigurării medicale universale garantate de stat şi la un nivel concordant cu progresele curente ale tehnicii medicale.

EDUCAŢIE

Echivalentul programului de mai sus în formarea de educatori; şcoli şi biblioteci; ridicarea drastică a standardelor, cu scopul general stabilit de a pune la dispoziţia tuturor posibilitatea de a atinge un nivel de educaţie echivalent cu prezentele diplome profesionale.

LOCUINŢE

Spaţii de locuit confortabile, sigure şi spaţioase pentru toţi, la un nivel de care se bucură în prezent circa 15 procente din populaţia ţării noastre (chiar şi mai puţin în cele mai multe dintre celelalte ţări).

TRANSPORT

Implementarea unui sistem public de transport în comun care să ofere tuturor posibilitatea de a călători de la şi spre zonele de locuit şi recreare în mod rapid, confortabil şi convenabil şi de a călători privat mai degrabă din plăcere decât din necesitate.

MEDIUL ÎNCONJURĂTOR

Dezvoltarea şi protejarea surselor de apă, a pădurilor, parcurilor şi altor resurse naturale; eliminarea contaminărilor chimice şi bacteriene din aer, apă şi sol.

SĂRĂCIE

Eliminarea autentică a sărăciei, definită în virtutea unui standard concordant cu productivitatea economică curentă, prin mijloacele unui venit anual garantat sau a oricărui alt sistem de distribuţie care să garanteze atingerea acestui obiectiv.

Acestea sunt doar câteva mostre de aspecte evidente ale tipurilor de acţiuni de binefacere interne şi pe care le-am inventariat deliberat la modul general, ceea ce poate părea uşor extravagant. În trecut, asemenea „programe" vagi şi mai degrabă ambiţioase ar fi fost respinse pe loc, fără a fi luate în considerare cu seriozitate; ar fi părut, la prima vedere, mult prea costisitoare, iar asta chiar şi lăsând la o parte implicaţiile politice. Opinia

noastră asupra lor, pe de altă parte, cu greu ar putea fi mai diferită. Ca un substitut economic pentru război ele ar fi inadecvate pentru că ar fi, dimpotrivă, mult prea ieftine.

Dacă pare paradoxal, ar fi util să ne reamintim că, până acum, propunerile de programe de binefacere socială au fost calculate în cadrul economiei de război, iar nu ca un înlocuitor al acesteia. Vechiul slogan cu nava de război sau ICBM-ul [Sistemul Intercontinental de Rachete Balistice - n.tr] care costă cât x spitale sau y şcoli sau z case capătă un cu totul alt sens dacă e vorba de mai multe nave de război sau ICBM-uri.

Având în vedere generalitatea listei, am ales să evităm controversa tangențială care există în jurul proiecțiilor arbitrare de costuri prin aceea că nu am oferit nici un fel de estimări individuale de cost. Dar programul maxim care ar putea fi executat pe baza direcțiilor indicate s-ar putea menține apropiat de nivelul stabilit al cheltuielilor militare doar pentru o perioadă limitată de timp — demonstrabil printr-o analiză cost-fezabilitate, în opinia noastră — vreme de cel mult zece ani. În această scurtă perioadă şi la această rată, toate obiectivele majore ale acestor programe ar fi atinse. Faza de investiție de capital ar fi finalizată, iar ele şi-ar stabiliza un cost permanent anual de operare comparativ mai modest în cadrul economiei generale.

Aici se află slăbiciunea primară a surogatelor de tip social. Pe termen scurt, cel mai ambițios program social ar înlocui cheltuielile militare obişnuite, cu mențiunea că ar trebui să fie, ca şi modelul militar, suspuse controlului arbitrar. Construirea de locuințe sau dezvoltarea de centre medicale moderne ar putea fi accelerate sau oprite din când în când, aşa cum ar fi dictat de necesitățile unei economii stabile. Pe termen lung, însă, indiferent de variatele forme în care s-ar efectua, cheltuielile de binefacere socială ar deveni în mod inevitabil o parte integrată şi acceptată a economiei, cu nimic mai valoroasă ca stabilizator decât industria de automobile sau polițele de asigurare de viață. Lăsând la o parte orice tip merit inerent ar avea programele de binefacere socială prin ele însele, funcția lor ca substitut pentru economia de război ar fi una auto-eliminatorie. Ele ar putea, totuşi, servi drept metode utile în aşteptarea dezvoltării unor măsuri înlocuitoare durabile.

Un alt surogat economic care a fost propus este o serie de programe de „cercetare spațială" gigantice. Acestea şi-au demonstrat deja utilitatea la o scară mai mică în interiorul

economiei de război. Ceea ce s-a sugerat, deşi nu a fost propus în mod explicit, este dezvoltarea unor serii de proiecte de cercetare spațială de lungă durată, cu obiective în cea mai mare parte de neatins. Acest tip de program oferă o serie de avantaje care lipsesc din modelul de binefacere socială. În primul rând, este puțin probabil ca el să se auto-epuizeze, indiferent de „noutățile” predictibile pe care știința ni le rezervă: universul este pur şi simplu prea mare. În situația în care vreunul dintre proiecte ar avea un neaşteptat succes, nu ar exista problema substituirii acestuia. De exemplu, dacă colonizarea Lunii ar avansa conform planului, atunci ar putea deveni „necesară” stabilirea unui cap de pod pe Marte sau Jupiter, şi aşa mai departe. Iar, în al doilea rând, acest program nu ar fi cu nimic mai dependent de economia generală a cererii şi ofertei decât prototipul militar. Şi, în al treilea rând, el se supune extraordinar de bine controlului arbitrar.

Cercetarea spațială poate fi văzută ca cel mai apropiat echivalent modern gândit până acum pentru construcția de piramide şi alte întreprinderi rituale ale vechilor civilizații. Este adevărat că valoarea științifică a programului spațial, chiar şi la nivelul rezultatelor deja obținute, este în sine una substanțială. Însă programele spațiale curente sunt în mod evident absurd disproporționate în raport cu cunoştințele aşteptate prin cheltuielile care le sunt prevăzute. Judecând prin prisma altor obiective științifice comparabile, cu excepția unei fracțiuni minuscule, întregul buget al cercetării spațiale poate proveni din economia militară. Viitoarele programe spațiale, proiectate ca substitute ale războiului, ar spori aspectul de cercetare şi ar reduce şi mai mult motivația „ştiințifică” a acestui buget până la un procentaj minuscul. Aşadar, ca un substitut pur economic pentru război extinderea programului spațial trebuie luată în considerare cu seriozitate.

În Secțiunea 3 am arătat că unele dintre propunerile de dezarmare, pe care noi le-am numit conservatoare, au sugerat implementarea unor extrem de elaborate şi costisitoare sisteme de inspecție. Ar fi posibilă extinderea şi instituționalizarea unor asemenea sisteme până la nivelul la care ele să servească drept surogate economice pentru cheltuielile de război? Organizarea de mecanisme de inspecție s-ar putea supune tipicurilor similare celor ale procedeelor militare obişnuite. „Echipele de inspecție” ar fi ele însele, în mare măsură, arme. Umflarea bugetului inspecțiilor nu prezintă nici o dificultate. Ceea ce este atractiv la

acest sistem este faptul că ar uşura în mod evident mai mult decât oricare altul tranziția de la un sistem la altul.

Şi totuşi, surogatul „inspecțiilor elaborate" este în mod fundamental eronat. Deşi ar putea fi util din punct de vedere economic şi util din punct de vedere politic pe parcursul tranziției reprezentată prin dezarmare, ar eşua ca substitut economic dintr-un motiv foarte simplu. Inspecțiile de menținere a păcii fac parte din sistemul de război, nu din sistemul de pace. Ele presupun posibilitatea existenței şi fabricării de armament, ceva ce nu ar putea exista într-un sistem al păcii aşa cum este el definit aici. Inspecțiile masive, de asemenea, presupun sancțiuni şi, implicit, pre-dispoziție de război.

Aceeaşi eroare fundamentală este întâlnită şi la planurile menite a crea evident inutilele mecanisme de „reconversie a facilităților de apărare". De mult discreditata idee a construirii de facilități de apărare „în întregime" civile este un exemplu; o alta ar fi planul de implementare a unui sistem gigantic de rachete anti-rachetă (Nike-X, şi altele) Aceste programe, desigur, sunt mai degrabă economice decât strategice. Chiar şi aşa, ele nu sunt substitute ale cheltuielilor militare, cât cel mult forme diferite ale acestora.

Una dintre variantele mai sofisticate este aceea de creare a „Forțelor Neînarmate" ale Statelor Unite. Acestea ar menține în mod convenabil întreaga structură instituțională militară, redirecționând-o în principal către activități de binefacere socială la scară globală. Ar fi, în realitate, o formulă gigantică a Corpului Păcii. Nu există nimic inerent de nerezolvat în acest plan, iar folosirea sistemului militare existent pentru provocarea propriului său deces este deopotrivă convenabil şi ingenios. Dar, chiar şi la nivel global, cheltuielile de binefacere sociale sunt sortite, mai devreme sau mai târziu, să revină în cadrul economiei tradiționale. Astfel că virtuțile practice tranziționale ale unei asemenea inițiative ar fi în cele din urmă subminate de incapacitatea ei de a servi drept stabilizator economic.

FUNCȚIA POLITICĂ

Sistemul de război face posibilă stabila guvernare a societăților. Şi face aceasta, în mod esențial, prin asigurarea unei necesități externe unei societăți care determină acceptarea conducerii politice. Astfel, războiul pune bazele națiunii şi dreptului de control al guvernului asupra părților componente ale

societății. Ce altă instituție sau combinație de programe ar putea servi aceste funcții în locul său?

Am arătat deja că sfârşitul războiului este echivalent cu dispariția suveranității naționale şi, astfel, dispariția națiunilor, aşa cum le cunoaştem astăzi. Dar asta nu înseamnă neapărat dispariția națiunilor din punct de vedere administrativ, puterea politică internă rămâne un factor esențial pentru stabilitatea unei societăți. „Națiunile" produse de o epocă a păcii trebuie să găsească o sursă din care să îşi extragă autoritatea politică.

Au fost făcute o serie de propuneri urmând a guverna relațiile dintre națiuni în urma dezarmării totale; toate au o natură esențial juridică. Ele contemplează noțiuni precum o Curte Mondială, sau cea a Națiunilor Unite, investite, însă, cu autoritate reală. Ele ar putea servi sau nu scopului post-militar evident de a rezolva disputele internaționale, dar nu este nevoie să analizăm acest aspect aici. Nici una nu ar putea oferi presiunea externă necesară unei națiuni dintr-o lume a păcii pentru a-i putea permite acesteia să se poată organiza din punct de vedere politic.

S-ar putea argumenta că o forță de poliție bine înarmată, operând sub autoritatea unei asemenea „curți" supra-naționale ar putea foarte bine servi funcția de inamic extern. Aceasta ar fi, totuşi, o operațiune cu caracter militar, la fel ca şi modalitățile de inspecție menționate şi, ca şi acestea, s-ar afla în neconcordanță cu premisa dispariției sistemului de război. Este posibil ca o variantă a „Forțelor Neînarmate" ar putea fi dezvoltată de o asemenea manieră încât activitățile sale „constructive" (binefaceri sociale) să poată fi însoțite de o „amenințare" economică de dimensiuni şi credibilitate suficiente pentru a garanta organizarea politică. Ar contrazice oare o asemenea amenințare premisa noastră de bază? — adică, ar fi ea oare inevitabil militară? Nu neapărat, în opinia noastră, însă suntem sceptici cu privire la capacitatea ei de a fi credibilă. De asemenea, efectul evident de destabilizare pe care l-ar produce orice proiect global de binefacere socială asupra necesarelor relații politice de clasă ar crea un întreg set de noi probleme de tranziție cel puțin echivalente în magnitudine.

În realitatea, credibilitatea este esența problematicii creării unui substitut politic pentru război. Acesta este aspectul în care propunerile pentru cursa spațială, în foarte multe feluri potrivite ca substitute economice pentru război, eşuează. Cel mai ambițios

şi mai lipsit de realism proiect spaţial nu poate prin el însuşi să genereze o ameninţare externă credibilă. S-a argumentat cu insistenţă că o asemenea ameninţare ar oferi „ultima şi cea mai bună speranţă pentru pace", etc., prin aceea că ar uni umanitatea împotriva riscului de a fi distrusă de către „creaturi" din spaţiu sau de pe alte planete. Au fost propuse experimente pentru testarea credibilităţii ameninţării unei invazii mondiale extraterestre; este posibil ca unele dintre incidentele mai greu de explicat de tipul „farfuriilor zburătoare" din ultimii ani sa fi fost, în fapt, experimente de acest gen. Iar dacă este aşa, ele cu greu ar putea fi judecate ca încurajatoare. Nu anticipăm nici o dificultate în crearea „necesităţii" unui program spaţial credibil din considerente economice, chiar şi acolo unde nu există precedente; extinderea acestora, pe considerente politice, incluzând aspecte care, din nefericire, aparţin mai degrabă de zona science-fiction, ar fi o iniţiativă mult mai îndoielnică.

Chiar şi aşa, un substitut politic eficient pentru război, ar necesita „inamici alternativi", dintre care unii ar putea părea la fel de puţini probabili chiar şi în contextul sistemului de război curent. Ar fi posibil, de exemplu, ca poluarea masivă a mediului înconjurător să poată în cele din urmă să înlocuiască posibilitatea distrugerii în masă prin intermediul armelor nucleare drept principala ameninţare aparentă la adresa supravieţuirii speciei. Otrăvirea aerului şi a principalelor surse de apă şi hrană se află deja în stadii avansate, iar la prima vedere par promiţătoare în acest sens; ele reprezintă o ameninţare care nu poate fi soluţionată decât prin organizarea socială şi prin intermediul puterii politice. Însă indicatorii de astăzi certifică faptul că va dura între o generaţie şi o generaţie şi jumătate până poluarea mediului, oricât de severă ar fi ea, ar putea deveni suficient de ameninţătoare la scară globală şi în aşa fel încât să ofere baza posibilă pentru o asemenea soluţie.

Este adevărat că ritmul poluării ar putea fi crescut în mod selectiv în acest scop; ba, chiar şi mai mult, modificarea minoră a programelor curente de stopare a poluării ar putea grăbi suficient de mult procesul de a face această ameninţare credibilă mult mai devreme. Însă problematicile de mediu au fost atât de popularizate în ultimii ani, încât pare greu de crezut că un plan deliberat de otrăvire a mediului ar putea fi implementat de o manieră acceptabilă din punct de vedere politic.

Oricât de improbabili ar putea părea unii dintre inamicii alternativi pe care i-am menționat aici, suntem obligați să accentuăm că găsirea unuia, de o calitate şi magnitudine credibile, este vitală dacă este să se producă vreodată o tranziție către pace fără dezintegrare socială. Este mult mai probabil, credem noi, că o asemenea amenințare va trebui inventată, mai degrabă decât dezvoltată din împrejurări incerte. Din acest motiv, credem că specularea suplimentară asupra prezumtivei naturi a acestei amenințări este nerecomandată în acest context. Având în vedere că avem dubii serioase asupra posibilității creării unui surogat politic valid, nu dorim totuşi să compromitem, prin dezbaterea prematură, soluțiile posibile a fi adoptate de către guvern.

FUNCȚIA SOCIOLOGICĂ

Dintre multele funcții ale războiului pe care le-am grupat în această categorie, două sunt critice. Într-o lume a păcii, stabilitatea continuă a societății ar necesita:

1) un substitut eficient pentru instituțiile militare care pot neutraliza elementele destabilizatoare ale societății şi

2) o motivație credibilă înlocuitoare a războiului şi care să poată asigura coeziunea socială.

Primul este un element esențial al controlului social; al doua reprezintă mecanismul de bază al adaptării scopurilor individuale la necesitățile lărgite ale societății.

Cele mai multe dintre propunerile, explicite sau altfel, cu privire la problema controlului alienaților sociali se orientează către una sau alta dintre variantele Corpului Păcii sau aşa-zisului Corp al Slujbelor drept soluție. Cei neloiali ordinii sociale, cei nepregătiți din punct de vedere economic, cei neconformi din punct de vedere fiziologic, „delicvenții" radicali, cei incorigibil „subversivi", precum şi restul celor care nu îşi pot găsi un loc de muncă sunt considerați apți a fi transformați, de către rigorile unui serviciu creat după precedentul militar, în lucrători sociali mai mult sau mai puțin dedicați. Această prezumție pune în perspectivă şi altfel destul de rigidul plan al „Forțelor Neînarmate".

Această problematică a fost abordată, în termenii sociologiei populare, de către Secretarul McNamara. „Chiar şi în societățile noastre prospere avem destule motive a ne teme de tensiunile existente în rândul tinerilor defavorizați şi care ajung adesea să

se manifeste prin delicvenţă şi crimă. La ce ne putem aştepta... acolo unde tensiunile în creştere vor supura, cel mai probabil, în erupţii ale violenţei şi extremismului?” Iar într-un pasaj aparent fără legătură, continuă: „Sunt de părere că ne-am putea îndrepta către remedierea inechităţii [Serviciului Selectiv de Recrutare] dacă am cere tuturor tinerilor din Statele Unite să-şi servească ţara timp de doi ani, fie într-unul din serviciile militare, fie în Corpul Păcii sau în alt serviciu de voluntariat de dezvoltare socială, în ţară sau în străinătate. Şi am putea încuraja această practică şi în alte ţări. „ Aici, ca şi în alte părţi ale acestui semnificativ discurs, Dl. McNamara şi-a îndreptat atenţia, indirect, dar în mod cert, asupra aspectului cheie al unei posibile tranziţii către pace, iar mai departe a şi indicat, tot în mod indirect, o strategie generală de obţinere a acestui deziderat, din nou formulat în limbajul sistemului de război curent.

Pare evident că Dl. McNamara şi alţi partizani ai surogatului de tipul Corpului Păcii pentru această funcţie de bază îşi argumentează opţiunea prin succesul programelor paramilitare anti-depresiune menţionate în ultima secţiune. Noi găsim precedentul uzat întru totul neadecvat în dimensiuni. Totuşi, nici lipsa unui precedent, nici echivocul sentimentalist al programelor de binefacere care caracterizează această abordare nu ar trebui să o înlăture de la atenta investigare. Ea s-ar putea dovedi viabilă — cu condiţia, în primul rând, ca originea militară a Corpului să fie cu adevărat eliminată din modul său de operare şi, în al doilea rând, ca tranziţia de la activităţile paramilitare la cele „de dezvoltare socială” să se poată face fără a se ţine cont de atitudinea personalului Corpului sau de „valoare” activităţilor ce ar urma să fie desfăşurate.

Un alt posibil surogat pentru controlul potenţialilor inamici ai societăţii este reintroducerea, într-o formă conformă cu tehnologia modernă şi procedurile politice, a sclaviei. Până acum aceasta a fost sugerată doar în ficţiune, mai ales în operele lui Wells, Huxley, Orwell şi altor autori angrenaţi în anticiparea sociologică a viitorului. Însă, fanteziile proiectate în Minunata Lume Nouă şi 1984 par din ce în ce mai puţin plauzibile odată cu trecerea anilor de la publicarea lor. Asocierea tradiţională a sclaviei cu vechile civilizaţii pre-industriale nu ar trebui să ne facă orbi faţă de adaptabilitatea ei la formele avansate de organizare socială, şi nu ar trebui să ne împiedice nici echivalenta ei incompatibilitate tradiţională cu valorile morale şi economice

ale vestului. Este mai mult decât posibil ca dezvoltarea unei forme de sclavie să fie o pre-condiție esențială pentru menținerea controlului social într-o lume a păcii. Din punct de vedere practic, convertirea codului militar de disciplină într-o formă eufemistică de sclavie, în mod surprinzător, ar comporta ajustări minime; primul pas logic ar fi adoptarea unei forme de serviciu militar „universal”.

Atunci când se încearcă postularea unui substitut credibil pentru război, capabil a controla tiparele umane de comportament în beneficiul organizării sociale, puține opțiuni se impun de la sine. Ca şi funcția sa politică, funcția motivațională a războiului necesită existența unui inamic social cu adevărat amenințător. Principala diferență constă în aceea că, în scopul motivării loialității primare, în mod distinct față de cea a acceptării autorității politice, „inamicul alternativ” trebuie să implice o încă şi mai imediată, directă şi tangibilă amenințare cu distrugerea. El trebuie să justifice în mod convenabil necesitatea de a lua şi de a da un „preț de sânge” în diverse arii de interes uman.

Luând aceste aspecte în considerare, potențialii inamici menționați anterior ar fi insuficienți. Una dintre excepții ar putea fi modelul poluării mediului, în cazul în care pericolul în care ar pune societatea ar fi cu adevărat iminent. Aceste modele fictive ar trebui să aducă cu sine o extraordinară capacitate de convingere, accentuate prin posibilitatea incontestabilă a pierderii de vieți omeneşti; construcția unei structuri religioase sau mitologice actualizate pentru a servi acestui scop prezintă dificultăți în timpurile noastre, însă în mod cert trebuie luată în considerare.

Creatorii de jocuri au sugerat, în alte contexte, dezvoltarea de „jocuri sângeroase” în scopul controlării impulsurilor agresive individuale. Este un comentariu ironic asupra stadiului curent al studiilor de război şi pace faptul că s-a lăsat la îndemâna producătorilor de film, mai degrabă decât a oamenilor de ştiință, să creeze un model pentru acest concept, la nivelul inconsistent al melodramei populare şi sub forma vânătorii de oameni. Dintr-o perspectivă realistă, o asemenea practică ar putea fi socializată, în maniera Inchiziției Spaniole sau a mai puțin formalelor procese ale vrăjitoarelor din alte vremuri şi în scopul „purificării sociale”, „securității de stat” sau oricare alt motiv deopotrivă acceptabil şi credibil pentru societățile post-război. Fezabilitatea unei asemenea versiuni actualizate a încă unei instituții antice, deşi

îndoielnică, este cum mult mai puțin îndoielnică decât noțiunea exaltată a multor planificatori ai păcii că se poate produce o stare de pace durabilă fără examinarea minuțioasă a fiecărui surogat posibil pentru funcțiile esențiale ale războiului. Este vorba aici, într-un fel, de căutarea lui William James a acelui „echivalent moral al războiului".

Este, de asemenea, posibil ca aceste două funcții dezbătute în această secțiune să poată fi servite simultan, în sensul împământenirii elementelor anti-sociale, pentru care este necesară o instituție de control, ca „inamicul alternativ" necesar pentru a menține coeziunea socială. Creşterea ireversibilă şi de neoprit a ne-angajabilității la toate nivelurile societății şi extinderea similară a alienării generalizate față de valorile sociale acceptate ar putea face necesar un asemenea program chiar şi ca factor complementar al războiului. Ca şi mai înainte, nu vom specula asupra formei specifice pe care ar putea-o îmbrăca un asemenea program, decât pentru a menționa că, din nou, există un amplu precedent în tratamentul acordat grupurilor etnice, prezumptiv amenințătoare, pe parcursul anumitor perioade istorice.

FUNCȚIA ECOLOGICĂ

Luând în calcul neajunsurile războiului ca mecanism de control selectiv al populației, crearea unui substitut pentru această funcție ar putea să pară relativ simplu. Teoretic, chiar aşa şi stau lucrurile, însă problema momentului tranziției către un nou instrument de menținere a echilibrului ecologic face mai puțin certă fezabilitatea substituirii.

Trebuie amintit că limitarea războiului în îndeplinirea acestei funcții este una în totalitate de natură eugenică. Războiul nu a fost niciodată progresiv din punct de vedere genetic. Însă, ca sistem de menținere a controlului populației în scopul supraviețuirii speciei, el este inatacabil. Şi, aşa cum a fost deja arătat, natura războiului însăşi se află într-un proces de tranziție. Tendințele curente în practicile de război — bombardarea strategică crescută de ținte civile şi importanța militară acordată astăzi distrugerii surselor de supraviețuire (prin opoziție cu bazele şi personalul pur „militare") — sugerează că o îmbunătățire calitativă substanțială este în desfăşurare. În ideea continuării sistemului de război, este mai mult decât probabil că şi caracteristica selectiv-regresivă a războiului va fi fost inversată,

pe măsură ce victimele sale devin tot mai reprezentative din punct de vedere genetic pentru societățile lor.

Nu există nici o îndoială că doar universalizarea cerinței ca procrearea să fie limitată la produsele înseminării artificiale ar putea asigura un substitut complet şi adecvat pentru controlul nivelului populației. Un asemenea sistem de reproducere ar avea, în mod evident, avantajul net al posibilității administrării eugenice directe. Dezvoltarea sa predictibilă — concepție şi creştere embrionică care să se producă în totalitate în condiții de laborator — ar extinde acest tip de control către rezultatul lor logic. Funcția ecologică a războiului ar fi, în aceste circumstanțe, nu doar depăşită ci de-a dreptul uzurpată în termeni de eficacitate.

Pasul intermediar indicat — controlul total al concepției cu ajutorul uneia dintre variantele omniprezentei „pilule”, introdusă în sursele de apă sau anumite alimente specifice, cu precauția unui „antidot” controlat — se află deja în dezvoltare. Nu se prevede a exista necesitatea revenirii la oricare dintre practicile depăşite menționate în secțiunea anterioară (infanticid, etc.) aşa cum poate ar fi fost necesar dacă posibilitatea unei tranziții către pace ar fi survenit în urmă cu două generații.

Adevărata problemă în acest caz, aşadar, nu este legată de viabilitatea acestui substitut pentru război, ci de problemele politice implicate de efectuarea sa. El nu poate fi implementat câtă vreme sistemul de război se află încă în stare de funcționare. Motivul este unul foarte simplu: populația în exces este materialul său de lucru. Atâta vreme cât orice societate contemplează posibilitatea chiar şi îndepărtată a războiului, ea trebuie să mențină un nivel maxim suportabil al populației, chiar şi atunci când acest lucru poate conduce la situații critice din punct de vedere economic. Acest fapt este paradoxal, având în vedere rolul de reducere al excesului de populație al războiului, dar poate fi înțeles destul de lesne. Războiul controlează nivelul general al populației, însă interesul ecologic al oricărei societăți anume este acela de a-şi menține hegemonia în raport cu alte societăți. Analogia evidentă se poate vedea în orice întreprindere economică de pe piața liberă. Practicile care dăunează societății în întregul său — deopotrivă competitive şi monopolizatoare — sunt stârnite de conflictul dintre motivațiile economice ale intereselor de capital individuale. Precedentul evident poate fi regăsit în aparent iraționalele dificultăți politice care au blocat

adoptarea universală a unor metode simple de contracepție. Chiar şi aşa, națiuni care au nevoie disperată de creşterea ratei nefavorabile producție-consum nu sunt dispuse să îşi rişte posibilele necesități militare pentru următorii douăzeci de ani în acest scop. Controlul unilateral al populației, aşa cum era practicat în Japonia antică şi alte societăți izolate iese din discuție în lumea de astăzi.

Având în vedere că soluția eugenică nu poate fi obținută până când nu este efectuată tranziția către sistemul de pace, de ce să nu aşteptăm? Oricine ar fi înclinat să fie de acord cu această poziție. Aşa cum am menționat mai devreme, există astăzi posibilitatea reală a unei nemaiîntâlnite crize globale pe care sistemul de război să nu o poată împiedica. Dacă aceasta se va produce înainte ca tranziția stabilită de comun acord către pace să fie finalizată, rezultatul ar putea fi unul ireversibil dezastruos. Este clar că nu există o soluție pentru această dilemă; este un risc ce trebuie asumat. Dar pare să susțină teoria conform căreia, dacă este să se ia decizia de a elimina sistemul de război, ar fi bine ca aceasta să se facă mai degrabă mai devreme decât mai târziu.

FUNCŢIILE CULTURALE ŞI ŞTIINŢIFICE

Strict vorbind, funcțiile războiului de factor determinant al valorilor culturale şi de prim factor de progres ştiințific s-ar putea dovedi a nu fi critice într-o lume fără război. Criteriul nostru pentru funcțiile de bază non-militare ale războiului a fost: Sunt ele esențiale pentru supraviețuirea şi stabilitatea societății? Nevoia absolută de substitute pentru factorii determinanți ai valorilor culturale şi de progresul continuu al cunoştințelor ştiințifice nu a fost stabilită. Credem, totuşi, că este în interesul acelora pentru care aceste funcții au o importanță subiectivă, să se ştie la ce anume s-ar putea aştepta ei în domeniile culturii şi ştiințelor în urma tranziției către pace.

În ceea ce priveşte artele, nu există nici un motiv pentru a crede că ele vor dispărea, ci doar că îşi vor modifica trăsăturile şi într-o oarecare măsură importanța socială. Eliminarea războiului le-ar lipsi, în timp, de principala lor forță creatoare, însă ar fi active pe perioada tranziției, şi poate încă o generație după aceea, timp în care s-ar face trecerea progresivă de la temele de tipul conflictelor socio-moral inspirate de sistemul de război către limbajul specific al sensibilității pure. În acelaşi timp, ar trebui să apară o nouă estetică. Indiferent care ar fi numele, forma sau

motivația acesteia, funcția ei va fi aceea de a susține, în limbajul adecvat noii epoci, pe vremuri-discreditata teorie a artei care se face pentru sine însăşi. Această estetică ar respinge răspicat cerința clasică a conflictului para-militar ca bază de conținut fundamental al marilor opere de artă. În cele din urmă, efectul acestei filosofii artistice a unei lumii a păcii ar fi acela de democratizare extremă, în sensul că o subiectivitate larg acceptată a standardelor artistice ar echivala cu „valorile” ei noi şi lipsite de conținut.

Ceea ce este de aşteptat să se întâmple este că artei i se va conferi statutul pe care l-a avut cândva în unele sisteme sociale primitive orientate către valorile păcii. Este vorba de funcția pur decorativă, de amuzament şi joacă, şi întru totul eliberată de responsabilitatea exprimării valorilor şi conflictelor socio-morale ale societății dominate de război. Este interesant de observat că piatra de temelie pentru o asemenea estetică eliberată de valori este pusă încă de astăzi prin experimentele în arta fără conținut, probabil în anticiparea unei lumi lipsite de conflict. S-a dezvoltat un cult în jurul unui nou tip de determinism cultural care sugerează că este forma tehnologică a unei exprimări culturale cea care îi dă valoare mai degrabă decât aparenta sa semnificație de conținut. Sugestia evidentă a acestui concept este aceea că nu există artă „bună” sau „rea”, ci doar artă adecvată (tehnologic) timpurilor sale şi artă care nu este adecvată. Efectul cultural a fost promovarea construcțiilor circumstanțiale şi a expresiilor neplanificate; el neagă artei relevanța secvențialității logice. Semnificația sa în acest context este aceea că asigură un model de lucru pentru cultura eliberată de valori despre care e rezonabil să credem că vom avea parte într-o lume a păcii.

În ceea ce priveşte ştiința, la prima vedere ar părea că un program gigantic de cercetare spațială, cel mai promițător dintre surogatele economice ale războiului, ar putea, de asemenea, servi drept stimulentul de bază şi pentru cercetarea ştiințifică. Totuşi, lipsa inerentă a fundamentalelor conflicte sociale organizate din munca de cercetare spațială îl înlătură ca substitut motivațional adecvat pentru război atunci când este aplicat ştiințelor „pure”. Dar ar putea, fără îndoială, să susțină gama largă de activități tehnologice pe care un buget spațial de dimensiuni militare le-ar necesita. Un program de binefacere socială la scară similară ar putea produce un impuls comparabil pentru dezvoltarea tehnologiilor mai puțin înalte, în special în medicină, metode

avansate de construcții, psihologie educațională, etc. Surogatul eugenic pentru funcția ecologică a războiului ar necesita, totodată, cercetare continuă în anumite arii ale științelor vieții.

În afara acestor substitute parțiale pentru război, ar trebui ținut minte faptul că imboldul dat progresului științific de către marile războaie ale ultimilor o sută de ani și, încă și mai mult, de către anticiparea celui de-al treilea război mondial, a fost major din punct de vedere intelectual și material. Am descoperit că dacă sistemul de război ar fi eliminat mâine, acest imbold a fost atât de mare, încât, în mod rezonabil, căutarea cunoștințelor științifice și-ar urma nestingherită cursul fără a se diminua considerabil probabil timp de încă două decade. După care ar continua, descrescând într-un tempo progresiv, pentru cel puțin încă două decade înainte de epuizarea „contului bancar" curent al problemelor nerezolvate. După standardul impus de întrebările pe care am învățat astăzi să le punem, în acest caz nu ar mai exista nimic necunoscut care să mai merite să fie cunoscut; nu putem concepe, prin definiție, care sunt întrebările științifice de pus odată ce acestea pe care le înțelegem astăzi își vor fi găsit răspunsul.

Aceasta duce, inevitabil, către o altă chestiune: valoarea intrinsecă a infinitei căutări a cunoștințelor. Desigur, ne abținem de la judecăți independente în acest studiu, dar este pertinent să indicăm faptul că o minoritate substanțială a lumii științifice este de părere că cercetările ar trebui restrânse în oricare dintre ipoteze. Această opinie este în sine un factor pentru luarea în considerare a necesității unui substitut pentru funcția științifică a războiului. Trebuie, de asemenea, să luăm act în mod oficial de precedentul oferit de lungile perioade din istoria umanității, care se întind adesea chiar și pe parcursul a mii de ani, în care progresului științific nu i-a fost conferit vreo valoare intrinsecă, iar societățile stabile au supraviețuit și prosperat. Deși acest lucru nu ar fi fost posibil în lumea industrială modernă, nu putem fi siguri că nu va putea fi din nou posibil într-o viitoare lume a păcii.

SECȚIUNEA 7 - REZUMAT ȘI CONCLUZII NATURA RĂZBOIULUI

Războiul nu este, așa cum se crede în mod obișnuit, în esență un instrument politic utilizat de către națiuni cu scopul de a-și extinde sau apăra valorile lor politice explicite sau interesele lor economice. Dimpotrivă, el însuși este principala forță de

organizare pe baza căreia sunt construite toate societățile moderne. Cauza comună cel mai adesea atribuită războaielor este aparenta interferare a unei națiuni cu interesele alteia. Însă, la rădăcina tuturor diferendelor vizibile dintre națiuni stau cerințele de dinamică ale sistemului de război însuşi pentru conflicte armate periodice. Promptitudinea de a face război caracterizează sistemele sociale moderne în mai mare măsură decât valorile lor economice şi politice, pe care el le conține.

Analizele economice cu privire la problemele anticipate în cazul unei tranziții către pace nu au recunoscut primatul lărgit al războiului în definirea sistemelor sociale. Ceea ce este valabil, cu rare şi doar parțiale excepții, şi în cazul modelelor „scenariilor" de dezarmare. Din acest motiv, valoarea acestei munci anterioare este limitată la aspectele de mecanică ale tranziției.

Anumite aspecte ale acestor modele ar putea fi eventual aplicabile situației reale a reconversiei către pace; aceasta va depinde de compatibilitatea lor cu un plan de pace substanțial mai degrabă decât procedural. Un asemenea plan poate fi dezvoltat numai pe baza premisei înțelegerii complete a naturii sistemului de război pe care îşi propune să-l abolească, ceea ce la rândul său presupune înțelegerea detaliată a funcțiilor pe care sistemul de război le îndeplineşte pentru societate. El va necesita construcția detaliată şi fezabilă a unui sistem de substitute pentru aceste funcții atât de necesare pentru stabilitatea şi supraviețuirea societăților umane.

FUNCŢIILE RĂZBOIULUI : FUNCŢIA VIZIBILĂ, MILITARĂ

Funcția vizibilă, militară, a războiului nu necesită elucidare; nu este doar evidentă, ba chiar irelevantă în tranziția către starea de pace, în care ea va fi prin definiție superfluă. Ea este, de asemenea, subsidiară ca semnificație socială funcțiilor implicite non-militare ale războiului; acele funcții critice pentru tranziție pot fi rezumate în cinci grupe principale.

ECONOMICĂ

Războiul a asigurat şi în societățile antice şi în cele moderne un sistem sigur pentru stabilizarea şi controlul economiilor naționale. Nici o metodă alternativă de control nu a fost încă testată în cadrul unei economii complexe şi nu s-a dovedit comparabilă, nici pe departe, în aria de acoperire sau eficacitate.

POLITICĂ

Iminența permanentă a războiului reprezintă fundația pentru o guvernare stabilă; ea asigură baza necesară acceptării autorității politice. Ea a dat societăților posibilitatea menținerii necesarelor diferențe de clasă socială şi a asigurat subordonarea cetățenilor față de stat, prin virtutea puterilor de război reziduale inerente conceptului de națiune. Nici o putere politică modernă nu a reuşit să îşi controleze cu succes alegătorii o dată ce a eşuat în menține credibilitatea continuă a unei amenințări externe cu războiul.

SOCIOLOGICĂ

Războiul, prin intermediul instituțiilor sale militare, a servit în mod unic societățile de-a lungul istoriei cunoscute, ca un indispensabil controlor al dizidenței sociale şi a tendințelor anti-sociale. Ca şi cea mai formidabilă amenințare la adresa vieții înseşi, şi singura posibilă a fi micşorată exclusiv prin intermediul organizării sociale, a jucat încă un rol echivalent fundamental: sistemul de război a asigurat mecanismul prin care forțele motivaționale ale comportamentului uman au fost transformate în legături de loialitate socială. El a asigurat astfel gradul de coeziune socială necesară viabilității națiunilor. Nici o altă instituție sau grup de instituții, din societățile moderne, nu au servit cu succes aceste funcții.

ECOLOGICĂ

Războiul a fost principalul factor evoluționar în scopul menținerii unui echilibru ecologic satisfăcător între numărul de oameni şi resursele existente necesare supraviețuirii lor. Aceasta este o trăsătură unică a speciei umane.

CULTURALĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Promovarea valorilor războiului a determinat standardele de bază ale valorii artistice şi a asigurat sursa motivațională fundamentală pentru progresul ştiințific şi tehnologic. Concepte precum acelea că arta exprimă valori independente de formele în care sunt exprimate sau că urmărirea încununată de succes a obținerii de cunoştințe are valoare socială intrinsecă au fost cu mult timp în urmă general acceptate în societățile moderne; dezvoltarea artelor şi ştiințelor în acest răstimp a fost corolară dezvoltării paralele a armamentului.

SUBSTITUTE PENTRU FUNCŢIILE RĂZBOIULUI: CRITERII

Funcțiile anterior amintite ale războiului sunt esențiale pentru supraviețuirea sistemelor sociale pe care le cunoaştem astăzi. Cu două excepții posibile, ele sunt de asemenea esențiale oricărei organizări sociale stabile pentru a putea supraviețui într-o lume fără război. Dezbaterile asupra direcțiilor şi modalităților tranziției către o asemenea lume sunt lipsite de sens afară de cazul în care a) sunt create instituții capabile să îndeplinească aceste funcții, sau b) se poate argumenta pe baze solide că pierderea totală sau parțială a uneia dintre aceste funcții nu duce în mod implicit la compromiterea viabilității societăților viitoare. Asemenea instituții substitutive şi ipoteze trebuie să îndeplinească o varietate de criterii. În mare, ele trebuie să fie fezabile din punct de vedere tehnic, acceptabile din punct de vedere politic şi potențial credibile pentru membrii societăților care le adoptă. Specific, criteriile trebuie caracterizate după cum urmează:

ECONOMIC

Un surogat economic acceptabil pentru sistemul de război va necesita cheltuirea de resurse în scopuri complet ne-productive la un nivel comparabil cu cel al cheltuielilor militare altfel cerute de către dimensiunile şi complexitatea fiecărei societăți în parte. Acest sistem substitutiv de aparente „pierderi" trebuie să aibă o natură care să îi permită să rămână independent de economia obişnuită a cererii şi ofertei; el trebuie să rămână la dispoziția controlului politic arbitrar.

POLITIC

Un substitut politic viabil pentru război trebuie să postuleze existența unei amenințări externe societății şi de o natură şi un nivel suficiente pentru a necesita organizarea socială şi acceptarea autorității politice.

SOCIOLOGIC

În primul rând, în absența permanentă a războiului, trebuie create noi instituții care să asigure controlul eficient al segmentelor sociale distructive ale societății. În al doilea rând, în scopul ajustării dinamicilor fiziologice şi psihologice ale comportamentului uman la necesitățile societății, un substitut credibil pentru război trebuie să genereze o teamă față de distrugerea personală omniprezentă şi uşor de înțeles. Această teamă trebuie să fie de o natură şi un nivel suficiente pentru a

asigura aderarea la valorile societale, până la nivelul în care ele sunt acceptate ca superioare valorilor vieții omeneşti individuale.

ECOLOGIC

Un substitut al războiului în funcția sa unic umană ca sistem de menținere a nivelului populației trebuie să asigure supraviețuirea, dacă nu obligatoriu îmbunătățirea speciei, în termenii relației acesteia cu resursele mediului înconjurător.

CULTURAL ŞI ŞTIINŢIFIC

Un surogat pentru această funcție a războiului ca factor determinant al valorilor culturale trebuie să asigure crearea unei baze de conflicte socio-morale de o forță şi cu un scop echivalent irezistibile. O bază motivațională substitutivă pentru căutarea cunoştințelor ştiințifice trebuie să fie în mod similar impulsionată printr-un comparabil sens al necesității interne.

SUBSTITUTE PENTRU FUNCŢIILE RĂZBOIULUI: MODELE

Următoarele instituții substitutive, printre multe altele, au fost propuse pentru luarea în considerare ca înlocuitori pentru funcțiile non-militare ale războiului. Faptul că ele nu au fost originar înaintate cu acest scop nu înlătură şi nu invalidează posibilitatea aplicării lor aici.

ECONOMICE

a) Un program vast de binefacere socială, direcționat înspre îmbunătățirea la maximum a condițiilor generale de viață. b) Un program de cercetare spațială gigantic şi fără finalitate, caracterizat prin ținte de neatins. c) Un sistem generalizat şi permanent de inspectare a dezarmării sau variante ale unui asemenea sistem.

POLITICE

a) O forță de poliție internațională virtual omnipotentă. b) O recunoscută şi acceptată amenințare extraterestră. c) Poluarea masivă globală a mediului înconjurător. d) Inamici alternativi fictivi.

SOCIOLOGICE:

FUNCŢIE DE CONTROL

a) Programe derivate în mare din modelul Corpului Păcii. b) O formă modernă şi sofisticată de sclavie.

FUNCŢIE MOTIVAŢIONALĂ

a) Poluare intensificată a mediului înconjurător. b) Noi religii sau alte mitologii. c) Jocuri sângeroase cu scop social. d) Modele combinate.

ECOLOGICE

Un program vast de eugenie aplicată.

CULTURALE

Nu sunt oferite instituții substitutive.

ŞTIINŢIFICE

Cerințele secundare ale programelor de cercetare spațiale, binefacere socială şi/sau eugenie.

SUBSTITUTE PENTRU FUNCŢIILE RĂZBOIULUI: EVALUARE

Modelele prezentate mai sus reflectă doar începutul căutării de instituții substitutive pentru funcțiile războiului, mai degrabă decât o simplă recapitulare a alternativelor. Ar fi deopotrivă imatur şi neadecvat, aşadar, să oferim judecăți finale asupra aplicabilității lor la tranziția către pace sau perioada imediat următoare acesteia. Mai mult decât atât, având în vedere că proiectul necesar dar complex de corelare a compatibilității surogatelor propuse pentru diferitele funcții nu este admisibil a fi executat în timpurile noastre decât într-o manieră impecabilă, am ales să excludem corelațiile ipotetice efectuate, ele nefiind adecvate din punct de vedere statistic. Chiar şi aşa, câteva comentarii generale cu privire al aceste „soluții" de funcții propuse vor indica sfera dificultăților din această etapă a planificării păcii.

ECONOMICE

Modelul de binefacere socială nu este aşteptat a putea să rămână în afara economiei obişnuite după parcurgerea etapei ei principale de investiție de capital; astfel, valoarea sa în îndeplinirea acestei funcții nu poate fi altfel decât temporară. Substitutul cercetării spațiale pare să îndeplinească ambele criterii principale şi ar trebui examinat în detaliu, în special cu privire la efectul său probabil asupra celorlalte funcții ale războiului. Mecanismele de „inspecție elaborată", deşi atractive la prima vedere, sunt neconcordante cu premisa de bază a unei tranziții către pace. Varianta „Forțelor Neînarmate", similară din

punct de vedere logistic, prezintă aceleaşi impedimente ca şi modelul general de binefacere socială.

POLITICE

Ca şi modelele de inspecție surogat, propunerile pentru crearea unei forțe de poliție plenipotențiare sunt inerent incompatibile cu sfârşitul sistemului de război. Varianta „Forțelor Neînarmate", cu amendamentul ca acestea să includă şi puteri nelimitate de acordare de sancțiuni economice, ar putea fi extinsă pentru a constitui un inamic extern credibil. Dezvoltarea unei amenințări acceptabile din spațiul extraterestru, cel mai probabil complementară surogatului economic de cercetare spațială nu pare promițătoare în termeni de credibilitate. Modelul poluării mediului nu pare suficient de adecvat controlului social imediat, decât prin eventuala accelerare arbitrară a ratelor de poluare curente; aceasta, în schimb, ridică problema aceptabilității din punct de vedere politic. Noi abordări, mai puțin regresive, de creare de „inamici" globali fictivi invită la investigare ulterioară.

SOCIOLOGICE

FUNCŢIA DE CONTROL

Deşi diferitele substitute propuse pentru această funcție, de obicei inspirate în mare după modelul Corpului Păcii, par a fi în mare parte inadecvate în ceea ce priveşte capacitatea lor de acoperire, ele nu ar trebui excluse fără a fi examinate detaliat în viitor. Sclavia, într-o formă modernă tehnologic şi conceptual eufemizată s-ar putea dovedi a fi o instituție mult mai flexibilă şi eficientă în această zonă de interes.

FUNCŢIA MOTIVAŢIONALĂ

Deşi nici una dintre propunerile substitutive pentru război ca asigurator al loialității sociale nu poate fi exclusă la prima vedere, fiecare dintre acestea prezintă dificultăți specifice serioase. Amenințările intensificate de mediu ar putea produce pericole ecologice; crearea de noi mituri s-ar putea dovedi a nu mai fi fezabilă din punct de vedere politic; jocurile sângeroase şi ritualurile sunt infinit mai uşor de conceput decât de implementat. O instituție care ar combina această funcție cu cea anterioară, bazată, fără a-l imita, pe precedentul represiunii etnice organizate garantează cel puțin necesitatea unei examinare atentă.

ECOLOGICE

Singura problemă aparentă în implementarea unui substitut eugenic echivalent pentru război este cea a alegerii momentului; el nu poate fi pus în aplicare înainte ca tranziția către pace să fie finalizată, ceea ce induce un grav risc provizoriu de eşec ecologic.

CULTURALE

Nici un substitut plauzibil nu a fost încă propus pentru această funcție. S-ar putea, la fel de bine, ca un factor de determinare al valorilor culturale să nu fie necesar pentru supraviețuirea unei societăți stabile.

ŞTIINŢIFICE

Aceleaşi afirmații ar putea fi făcute şi în cazul funcției războiului ca impuls fundamental în acumularea de cunoştințe. Totuşi, implementarea fie a unui program gigantic de cercetare spațială, fie a unui program major de eugenie ar putea asigura motivația pentru tehnologii specifice.

CONCLUZII GENERALE

Se pare, pe baza celor anterioare, că nici un program sau combinație de programe propuse până acum pentru o tranziție către pace nu s-au apropiat nici pe departe de acoperirea cerințelor funcționale vaste ale unei lumi fără război. Deşi unul dintre sistemele proiectate a îndeplini funcția economică a războiului pare promițătoare, acelaşi optimism nu poate fi exprimat şi cu privire la sferele sociologică şi politică, în mod echivalent esențiale. Celelalte funcții principale non-militare ale războiului — ecologică, culturală, ştiințifică — ridică diverse probleme, dar cel puțin este posibil ca proiectarea detaliată de substitute în aceste domenii să nu fie pre-condițională pentru tranziție. Şi mai important, nu este suficientă dezvoltarea de substitute adecvate, ci separate pentru funcțiile principale ale războiului; ele trebuie să fie în totalitate compatibile şi să nu fie în nici un fel auto-eliminatorii.

Până când un asemenea program unificat este dezvoltat, cel puțin în ipoteză, este imposibil pentru acest grup sau pentru oricare altul să furnizeze răspunsuri semnificative pentru întrebările care ne-au fost prezentate inițial. Atunci când suntem întrebați care este modalitatea cea mai adecvată de pregătire pentru pace trebuie să răspundem, cât se poate de ferm, că

sistemul de război nu poate fi în mod responsabil lăsat să dispară înainte:

1) de a şti cu exactitate ce anume dorim să instalăm în locul său şi

2) de a fi siguri că aceste instituții substitutive îşi vor servi scopurile, în termenii supraviețuirii şi stabilității societății.

Abia ulterior ar exista suficient timp pentru elaborarea metodelor de efectuare a tranziției; programele procedurale trebuie să urmeze şi nu să preceadă soluțiile de substanță.

Asemenea soluții, dacă ele există cu adevărat, nu vor putea fi produse fără o revizuire revoluționară a modelelor de gândire de până acum — considerate a fi fost adecvate studierii păcii. Faptul că am examinat aceste întrebări fundamentale fără patimă şi dintr-o perspectivă lipsită de judecăți de valoare nu ar trebui să inducă ideea că nu înțelegem dificultățile intelectuale şi emoționale care trebuie depăşite la toate nivelurile de decizie înainte ca aceste întrebări să fie acceptate de către alții drept ceea ce sunt. Acestea reflectă, la un nivel intelectual, tradiționala rezistență emoțională la noile (mult mai letale şi astfel, mult mai „şocante") tipuri de armament. Subestimatul comentariu al pe atunci senatorului Hubert Humphrey cu referire la publicarea studiului DESPRE RĂZBOIUL TERMONUCLEAR este încă de mare actualitate: „Noile Idei, în special acelea care par să contrazică opinia asumată în mod curent sunt întotdeauna dureros de contemplat."

De asemenea, doar pentru că nu am abordat-o, nici nu minimalizăm masiva reconciliere a conflictelor de interese cu acordurile interne dar şi internaționale pe care un parcurs real către pace le presupune. Acest factor a fost exclus din sfera sarcinii noastre, însă am fi neglijenți dacă nu am recunoaşte importanța sa. Cu toate că nu există nici un obstacol de netrecut în calea ajungerii la un asemenea acord generalizat, interesul formidabil pe termen scurt al unor grupuri private şi al elitei militare în menținerea sistemului de război este recunoscut la scară largă. Rezistența față de pace care provine din aceste interese este doar tangențială, pe termen lung, funcțiilor de bază ale războiului, însă ea nu va fi depăşită cu uşurință, în această țară sau oriunde altundeva. Unii observatori, în realitate, sunt de părere că ea nu va putea fi niciodată depăşită în timpurile noastre, că prețul păcii este, pur şi simplu, prea mare. Aceasta

impune asupra concluziilor noastre finale ideea că, în cele din urmă, alegerea momentului de transfer către instituțiile substitutive s-ar putea dovedi a fi factorul cheie din punct de vedere a fezabilității lor politice.

Este incert, la această dată, dacă pacea va fi vreodată posibilă. Este mai degrabă discutabil, după standardul obiectiv al supraviețuirii sociale continue, mai mult decât după cel al pacifismului emoțional, dacă ar fi dezirabilă, chiar şi dacă s-ar demonstra posibilitatea obținerii ei. Sistemul de război, cu toată repulsia subiectivă a unor segmente importante ale „opiniei publice" față de el, şi-a demonstrat eficacitatea încă de la începutul istoriei cunoscute; el a asigurat baza pentru dezvoltarea multor civilizații impresionante prin durabilitate, inclusiv a celei care este dominantă astăzi. El a asigurat în mod continuu priorități sociale inechivoce. Este, ca întreg, o cantitate cunoscută. Un sistem de pace viabil presupunând că problematicile esențiale şi complexe ale instituțiilor substitutive ridicate în Raport sunt deopotrivă soluționabile şi soluționate, ar fi în continuare o incursiune în necunoscut, cu inevitabilele riscuri care însoțesc neprevăzutul, oricât ar fi acestea de mici şi oricât de bine ne-am pregăti.

Factorii de decizie guvernamentali au tendința de a alege pacea în detrimentul războiului oriunde există o opțiune reală, deoarece pacea pare să fie opțiunea mai „sigură". În contextul imediat este posibil să pară că au dreptate. Dar în termenii stabilității sociale pe termen lung, alegerea validă este cea opusă. La nivelul nostru curent de cunoştințe şi capacitate de deducție, este războiul cel care trebuie identificat cu stabilitatea, iar pacea drept cea care trebuie identificată cu speculația socială, oricât de justificată ar părea această speculație, în termenii valorilor morale sau emoționale subiective. Un fizician nuclear a remarcat odată, în legătură cu un posibil acord de dezarmare: „Dacă am putea schimba lumea într-o lume în care nu s-ar mai putea fabrica arme, asta ar însemna stabilizare. Însă acordurile la care ne putem aştepta cu Uniunea Sovietică ar însemna destabilizare." Calificările sau părtinirile sunt în mod egal irelevante; orice stare de pace totală reală, indiferent pe ce cale ar fi obținută, ar fi destabilizatoare până la a se dovedi altfel.

Dacă ar fi necesar în acest moment să se opteze irevocabil pentru păstrarea sau eliminarea sistemului de război, prudența ar dicta prima opțiune. Dar încă nu este necesar, oricât ar părea

de târziu. Şi mult mai mulți factori trebuie să intre în ecuația război-pace decât se poate aştepta să descopere până şi cea mai decisă căutare de instituții alternative pentru funcțiile războiului. Un asemenea grup de factori a fost menționat doar în treacăt în acest Raport; el priveşte posibilitatea epuizării sistemului de război însuşi. Am punctat, de exemplu, limitările războiului în ceea ce priveşte îndeplinirea funcției sale ecologice şi scăderea în importanță a acestui aspect al războiului. Desigur, aceasta nu conduce imaginația până la vizualiza evoluții comparabile care ar putea compromite eficacitatea războiului, de exemplu, ca şi controlor economic sau ca organizator al loialității sociale. Totuşi, oricât ar fi de îndepărtată, această posibilitate serveşte drept memento că toate calculele pentru preîntâmpinarea situațiilor neprevăzute nu doar cântăresc un grup de riscuri în comparație cu un altul, ci necesită, totodată, respectul cuvenit posibilității existenței unor erori de ambele părți ale cântarului.

Alte motivații corespunzătoare pentru investigarea de direcții alternative şi modalități de îndeplinire a funcțiilor curente ale războiului sunt strict politice. Este posibil ca una sau mai multe dintre națiunile suverane importante să ajungă, prin intermediul unor programe de conducere ambițioase, în postura în care o clasă conducătoare să piardă controlul asupra opiniei publice sau asupra capacității sale de a motiva un război dezirabil. Nu este greu de imaginat, în asemenea condiții, o situație în care asemenea guverne ar putea fi forțate să inițieze proceduri serioase de dezarmare la scară globală (provocate eventual de explozii nucleare „accidentale") şi că astfel de negocieri ar putea duce la disoluția instituțiilor militare. Aşa cum Raportul nostru a arătat fără echivoc, aceasta ar putea fi o situație catastrofală. Pare evident că, în cazul în care o parte importantă a lumii ar plonja într-o fără prea multe avertismente într-o pace necugetată, până şi pregătirea parțială sau inadecvată ar fi mai bună decât lipsa totală de pregătire. Diferența s-ar putea dovedi de-a dreptul critică. Modelele luate în considerare în capitolul precedent, deopotrivă cele care par promițătoare şi cele care nu par, au o trăsătură pozitivă în comun — o inerentă flexibilitate în etapizare. Şi, în ciuda împotrivirii noastre față de inițierea de proceduri de tranziție către pace fără o pregătire minuțioasă şi substanțială, guvernul nostru trebuie totuşi să fie pregătit să meargă în această direcție cu oricât de limitate resurse de planificare existente la un moment dat sau altul — dacă circumstanțele o cer. O abordare arbitrară de tipul „totul sau nimic" nu este mai realistă în

conceperea unui program de soluționare a problemelor păcii decât în oricare alt domeniu.

Însă principalul motiv de îngrijorare în legătură cu continua eficacitate a sistemului de război, şi motivul încă şi mai important pentru amânarea planificării păcii se află în caracterul înapoiat al programelor curente ale sistemului de război. Factorii săi de control nu au ținut pasul cu avansurile tehnologice pe care le-a făcut posibile. În ciuda succesului său indiscutabil până la această dată, el continuă să opereze în cea mai mare parte pe principii pasive. Atât cât cunoaştem, nu au fost efectuate nici măcar studii serioase, cuantificate, pentru a determina, de exemplu:

— nivelul optim de producție de armament, în scopul controlului economic, în funcție de orice relație dată dintre producția civilă şi tiparele de consum;

— factorii corelativi dintre politicile de recrutare şi dizidența socială măsurabilă;

— nivelul minim al distrugere a populației necesar menținerii unei credibilități prin amenințarea cu războiul în variate circumstanțe politice;

— frecvența ciclică optimă a războaielor „active" în circumstanțele variilor relații istorice.

Aceştia şi alți factori ai funcțiilor războiului sunt pe deplin pasibili de analiză cu ajutorul sistemelor computerizate de astăzi, însă nu au fost tratați astfel; tehnicile moderne analitice au fost până acum îndreptate către tipul de funcții evidente ale războiului, precum aprovizionarea, desfăşurarea de personal, analiza armamentului, şi altele de acest tip. Nu dorim să discredităm acest gen de aplicații, ci doar să deplângem neutilizarea lor la mai mare capacitate în abordarea unor problematici care țin de o sferă mai largă. Preocuparea noastră pentru eficacitate în acest context nu este de natură estetică, economică sau umanistă. Ea provine din axioma că nici un sistem nu poate supraviețui pe termen lung la nivele de intrări sau ieşiri care deviază complet sau substanțial de la o zonă optimă de funcționare. Pe măsură ce datele lor sunt din ce în ce mai sofisticate, sistemul de război şi funcțiile sale sunt din ce în ce mai expuse la pericolul unor asemenea deviații.

Concluzia noastră finală este, aşadar, că va fi necesar ca guvernul nostru să se pregătească exhaustiv pentru ambele

posibilități. Prima, şi cea mai puțin probabilă, este posibilitatea unei păci viabile generale; cea de-a doua este continuarea cu succes a sistemului de război. În viziunea noastră, pregătirea minuțioasă pentru posibilitatea păcii ar trebui extinsă, nu pentru că am fi adoptat postura din care să afirmăm că sfârşitul războiului ar fi dezirabil, dacă este în realitate măcar posibil, ci pentru că el s-ar putea abate asupra noastră într-o formă sau alta, indiferent dacă suntem sau nu pregătiți. Planificarea raționalizării şi cuantificării sistemului de război, pe de altă parte, pentru a se asigura eficacitatea principalelor sale funcții de stabilizare, nu este doar mult mai promițătoare în respect cu rezultatele anticipate, dar este esențială; nu mai putem continua să luăm ca pe un dat faptul că războiul va continua să servească interesele noastre doar pentru că a făcut-o dintotdeauna. Obiectivul politicilor guvernamentale în raport cu războiul sau pacea trebuie să fie acela de menținere a numărului maxim de opțiuni. Recomandările care urmează sunt direcționate către acest obiectiv.

SECŢIUNEA 8 RECOMANDĂRI

Propunem crearea, sub comanda executivă a Preşedintelui, a unei Agenții permanente de Cercetare a RĂZBOIULUI/PĂCII, investite şi mandatate să execute programele descrise mai jos la punctele (2) şi (3). Această agenție a) va primi suficiente fonduri extra-bilanțiere pentru implementarea responsabilităților şi deciziilor sale la propria discreție şi b) va deține dreptul de preempțiune şi uz asupra tuturor instrumentelor ramurii executive ale guvernului în urmărirea obiectivelor sale. Va fi organizată în liniile generale ale Consiliului Național de Securitate, cu excepția că nici un membru al conducerii sale, al ramurii executive sau al personalului nu va mai deține nici o altă demnitate publică sau guvernamentală. Conducerea Agenției va fi selectată din cel mai vast spectru posibil de discipline ştiințifice, studii umaniste, arte aplicate, tehnologii operaționale şi alte activități profesionale altfel neclasificate. Agenția va răspunde exclusiv în fața Preşedintelui sau a altor demnitari guvernamentali temporar mandatați de către acesta. Operațiunile ei vor fi în totalitate determinate de propriile sale reguli de procedură. Autoritatea ei va include în mod explicit dreptul nelimitat de a ascunde informații legate de activitatea şi deciziile

sale față de oricine, cu excepția Preşedintelui, oricând va considera că o asemenea ascundere este în interes public.

Primele două responsabilități principale ale Agenției de Cercetare a Războiului/Păcii vor fi de a investiga tot ce poate fi cunoscut, şi inclusiv tot ceea ce poate fi dedus în termeni de probabilitate statistică relevantă, cu privire la tranziția eventuală către o stare generalizată de pace. Descoperirile acestui Raport pot fi luate în considerare ca factor constituant al acestei cercetări şi ca indicator al orientării sale; înregistrări detaliate ale investigațiilor şi descoperirilor Grupului Special de Studiu pe care se bazează prezentul Raport vor fi furnizate Agenției, laolaltă cu orice alte clarificări suplimentare pe care Agenția le va considera necesare. Acest aspect al muncii Agenției va fi desemnat, de aici înainte, cu termenul de „Cercetare a Păcii".

Cercetările Păcii efectuate de către Agenție vor include în mod necesar, fără a se limita la ele, următoarele:

(a) Dezvoltarea creativă de posibile instituții substitutive pentru principalele funcții non-militare ale războiului.

(b) Atenta coroborare a unor asemenea instituții cu criteriile rezumate în acest Raport, aşa cum vor fi acestea rafinate, revizuite şi extinse de către Agenție.

(c) Testarea şi evaluarea acceptabilității, fezabilității şi credibilității instituțiilor substitutive în condițiile ipotetice ale tranziției şi perioadei post-război; testarea şi evaluarea efectelor anticipatei atrofieri a anumitor funcții non-substanțiale.

(d) Crearea şi testarea corelativității multiplelor instituții substitutive cu scopul final de implementare a unui program exhaustiv de substitute pentru război în eventualitatea unei tranziții planificate către pace, acolo unde şi dacă se descoperă a fi posibil şi, ca urmare, se consideră a fi dezirabil de către autoritățile politice adecvate.

(e) Pregătirea unor calendare exhaustive de programe de criză parțiale, necorelate, în scopul reducerii pericolelor unei tranziții către pace neplanificate, produsă din cauze de forță majoră.

Metodele de Cercetare ale Păcii vor include, dar fără a se limita la ele, următoarele:

(a) Aplicații interdisciplinare exhaustive de date istorice, ştiințifice tehnologice şi culturale.

(b) Utilizarea maximală a sistemelor moderne de calcul matematic, analiza analogică şi alte, mult mai sofisticate, tehnici cantitative aflate în dezvoltare şi care sunt compatibile cu programarea computerizată.

(c) Procedurile euristice ale „jocurilor de pace” create pe parcursul îndeplinirii însărcinărilor sale de către Grupul Special de Studiu şi extinderi ulterioare ale acestei tehnici de bază de testare a funcțiilor instituționale.

Cealaltă funcție principală a Agenției de Cercetare a RĂZBOIULUI/PĂCII va fi „Cercetarea Războiului”.

Obiectivul fundamental al acestei cercetări va fi acela de a asigura continua viabilitate a sistemului de război în îndeplinirea funcțiilor sale esențiale non-militare pentru atâta timp cât este considerat necesar sau dezirabil în scopul supraviețuirii societății. Pentru a atinge acest scop, grupurilor de Cercetare a Războiului din cadrul Agenției le vor fi desemnate următoarele activități:

(a) Cuantificarea aplicațiilor existente ale funcțiilor non-militare ale războiului. Calculele specifice vor include, fără a se limita la:

— suma brută şi netă de cheltuieli militare non-productive începând de la finalul celui de-al doilea război mondial care se poate atribui necesității războiului ca stabilizator economic;

— suma şi proporțiile de cheltuieli militare şi distrugeri de vieți omeneşti, proprietăți şi resurse naturale în această perioadă care pot fi atribuite necesității războiului ca instrument de control politic;

— cifre similare, atât cât pot fi ele calculate în mod separat, care se pot atribui necesității războiului ca factor de menținere a coeziunii sociale;

— niveluri de recrutare şi cheltuieli de încorporare şi alte forme de desfăşurare de forțe care se pot atribui necesității instituțiilor militare de a controla categoriile defavorizate social;

— relația statistică dintre numărul victimelor de război şi resursele mondiale de hrană;

— corelarea acțiunilor şi cheltuielilor militare cu activitățile culturale şi progresele ştiințifice (incluzând în mod necesar şi dezvoltarea de standarde măsurabile în aceste domenii).

(b) Stabilirea unui criteriu aprioric modern pentru executarea funcțiilor non-militare ale războiului. Acestea vor include, fără a se limita la:

— calcularea nivelelor minime şi optime de cheltuieli militare necesare, în diverse circumstanțe ipotetice, pentru îndeplinirea acestor numeroase funcții, separat sau colectiv;

— determinarea nivelelor minime şi optime de distrugere de VIEȚI OMENEŞTI, PROPRIETĂȚI şi RESURSE NATURALE pre-condiționale pentru credibilitatea unei amenințări externe esențiale pentru funcțiile politică şi motivațională;

— dezvoltarea unei formule flexibile cu privire la relația dintre recrutarea militară şi tacticile de antrenament şi exigențele controlului social.

(c) Reconcilierea acestor criterii cu limitările preponderente de tip economic, politic, sociologic şi ecologic. Ținta finală a acestei etape a Cercetării Războiului este aceea de a raționaliza operațiunile informale ulterioare ale sistemului de război. Ea ar trebui să asigure proceduri practice de lucru prin intermediul cărora autoritatea responsabilă guvernamentală ar putea să soluționeze, printre altele, următoarele problematici ale funcțiilor războiului, în orice condiții specifice:

— modul de determinare al cantității, naturii şi momentului optim ale cheltuielilor militare necesare pentru asigurarea unui nivel dezirabil de control economic;

— modul de organizare al sistemului de recrutare, desfăşurare de forțe şi al uzului implicit de personal pentru asigurarea unui nivel dezirabil de acceptare a valorilor sociale autorizate;

— modul de calcul pe termen scurt al naturii şi dimensiunii PIERDERILOR DE VIEȚI OMENEŞTI şi de alte resurse care TREBUIE SUFERITE şi/sau CAUZATE PE PARCURSUL oricărei escaladări conflictuale pentru a atinge nivelul dezirabil de autoritate politică internă şi loialitate socială; modul de proiectare, pe perioade extinse, a naturii şi calității războaielor active care trebuie planificate şi bugetate pentru atingerea unui nivel dezirabil de stabilitate contextuală în acelaşi scop; factorii de calcul trebuie să includă frecvența de producere, lungimea etapelor, INTENSITATEA DISTRUGERILOR FIZICE, aria de implicare geografică şi NIVELUL OPTIM DE DISTRUGERE DE VIEȚI OMENEŞTI;

— modul de extrapolare precisă, începând de la momentul prezent, şi în scop ecologic, al efectului continuu al sistemului de război, pe parcursul unor asemenea cicluri extinse, asupra posibilității presiunilor populare şi ajustarea planificării numărului de victime în consecință.

Procedurile Cercetării Războiului vor include în mod necesar, fără a se limita la ele, următoarele:

(a) Colarea datelor economice, militare şi a altor date relevante în termeni comuni, pentru a permite translatarea reversibilă de acum înainte a categoriilor discrete de informare.

(b) Dezvoltarea şi implementarea de formule adecvate de analiză cost/efectivitate potrivite pentru a adapta asemnea noi construcții la terminologia, programarea şi proiectarea computerizată.

(c) Extinderea sistemelor de metode ale „jocurilor de război" pentru a fi aplicabile, într-o manieră cvasi-opusă, funcțiilor non-militare ale războiului.

Având în vedere că Ambele Programe ale Agenției de Cercetare a RĂZBOIULUI/PĂCII vor avea un scop comun — acela de menținere a libertății de alegere a guvernului în raport cu războiul sau pacea, până în momentul în care direcția de supraviețuire socială va fi lipsită de echivoc — este esențială propunerea ca Agenția să fie constituită pe termen nelimitat. Studiul său asupra instituțiilor existente sau propuse va fi auto-eliminatoriu atunci când propriile sale funcții vor fi depăşite de evoluțiile istorice pe care, cel puțin în parte, le va fi inițiat.

Câteva mențiuni ale traducătorilor

Cu siguranță este una dintre acele traduceri care ar fi meritat mai mult timp şi o expertiză sporită cu privire la problematicile dezbătute. Chiar şi aşa, considerăm utilă postarea acestei forme a traducerii, în speranța că şi alți gânditori liberi vor contribui la şlefuirea acestui text inițial. Ceea ce trebuie spus în mod expres este faptul că avem de-a face cu cel mai important text al secolului XX şi unul dintre cele mai importante ale umanității în general. Nu are sens să luăm în discuție autenticitatea Grupului Special de Studiu, atâta vreme cât logica Raportului este validă. Orice gânditor care caută să îşi clarifice termenii convenției în care trăieşte are nevoie de referința esențială reprezentată de acest Raport. El reprezintă singura reuşită autentică de clarificare a paradigmei multimilenare şi

prima investigare autentică a posibilităţii instaurării (şi nu altfel) a unui sistem de pace. Monstruozitatea sa în termeni umani este depăşită doar de impecabilitatea sa raţională. Nu putem decât să admirăm uriaşa capacitate de sinteză a Raportului şi a acelora care l-au produs, în timp ce ne exprimăm dezacordul hotărât faţă de practicile propuse sau investigate. Avem de-a face, în opinia noastră, cu trasarea unor sarcini la nivelul anului 1963 şi despre care astăzi, 45 de ani mai târziu, observăm că au fost puse cu „succes" în aplicare (politică, tactici militare explicite, eugenie, poluare, etc.) Ceea ce am putea cere, eventual, ar fi să nu ucideţi mesagerii: anume, aceşti extraordinari anonimi erudiţi care au efectuat una dintre cele mai dificile, dacă nu cea mai dificilă postulare din întreaga istorie a umanităţii, în termenii auto-determinării noastre ca specie.

De la acest raport înainte, se aşteptau soluţii. Însă, din cauza intereselor obscure şi unor vicisitudini istorice, esenţa Raportului, chiar şi în ciuda publicării sale, nu a fost niciodată supusă dezbaterii largi dorite de JOHN DOE. 45 de ani mai târziu, această esenţă este, chiar prin autentice rezultante, mai validă decât oricând. Nu credem că a fost în interesul membrilor Grupului de a formula în mod exacerbat problematica umanităţii, ea fiind în mod natural strivitor de mare pentru mintea ne-exersată, şi nu numai. Ca traducători ai materialului de faţă şi investigatori independenţi ai unor micro-echivalente specifice, nu putem spera decât că valoarea sa va fi apreciată de cât mai multe dintre minţile deschise şi cele care poate urmează a fi deschise de această lectură. Totodată, susţinem cel puţin concluzia prezumptivilor autori ai raportului de faţă că orice o tentativă de analiză sau implementare a păcii care ignoră Raportul se auto-elimină de la luarea în considerare, pe baza ignorării axiomelor şi premiselor fundamentale relevate prin acest studiu. În ceea ce priveşte validitatea descoperirilor acestui Raport în cazul politicilor locale, româneşti, credem că este o investigaţie care merită efectuată, dar noi ne vom abţine de la a formula, deocamdată, acele indicii de similitudine observate până acum, ele rămânând a fi, eventual, strânse într-o analiză proprie ulterioară. Însă, credem că cititorului atent şi informat îi va fi lesne să facă asocierile corecte şi să judece cu uşurinţă unde şi dacă acestea există. Mai mult decât atât, într-o epocă în care fenomenul globalizării, (nu în termeni morali, ci practici) predicat acum 45 de ani în Raport se află în plină dezvoltare, credem că o dezbatere locală a acestui Raport, în oricare medii s-ar produce,

este la fel de importantă pentru spaţiul local cât şi pentru dezbaterea globală a direcţiei viitoare a umanităţii.

G.A.S. / ianuarie 2009

TRADUCEREA INIŢIALĂ APARŢINE G.A.S.

ACEASTA ESTE O TRADUCERE ÎMBUNĂTĂŢITĂ.

G.A.S. ÎNCURAJEAZĂ ÎMBUNĂTĂŢIREA TRADUCERILOR ULTERIOARE, SUB AUSPICIILE OBLIGATIVITĂŢII MENŢIONĂRII CONTRIBUŢIEI G.A.S. PRIN TRADUCEREA INIŢIALĂ.

G.A.S. ÎNCURAJEAZĂ LIBERA DISTRIBUŢIE A ACESTUI MATERIAL.

G.A.S. ESTE O ENTITATE LIBERĂ, FĂRĂ PERSONALITATE JURIDICĂ ŞI TOTAL INDEPENDENTĂ.

G.A.S. NU ESTE AFILIATĂ NICI UNUI CURENT POLITIC ŞI NICI UNEI MIŞCĂRI CU CARACTER SOCIAL.

G.A.S. ÎNCURAJEAZĂ GÂNDIREA LIBERĂ, SINGURA MODALITATE PRIN CARE GÂNDIREA POATE FI ELIBERATĂ.

CUPRINS